

Nočni psalm.

Zvezde hité črez visoko polnoč
tihe, zlate;
škoda zate,
duh; kam blodiš obupujoč?

Ptič prešumel je plaho gaj
do družice;
tam cvetlice —
vonj in šepet je obkrožil ves kraj.

Pošlji še enkrat k zvezdam oko:
svetla cesta
v daljna mesta,
duš tam hrepenenja pojo.

Slušaj navzdol: rodovi dreves,
od obzorja
daljna morja
zlagajo himno nižin do nebes.
Kakor iz školjke motnjava glasov,
dih skrivnosti:
ni radosti,
ni bolečine, a polno je snov.

Sredi vsega razprostri peroti
kot dve zarji
in v viharji
harpa boš, ki jo prebira Gospod.

Oton Zupančič.

Na postaji.

Vlak stoji. Peščena plan.
 Zrak nad njo miglja razžgan.
 Vresje redkoma rastoče.
 V dalji dve, tri, štiri koče.
 Hiša je postajina
 mrtva kakor krajina.
     Izpred vhodnih vrat
 mož srepó nas gleda mlad
 v službeni obleki.
 Kam strmi? Kaj gleda neki?
 Vlak je tak,
 kakršén je vsak.
 Dan na dan drdrajo mnogi
 po samotni progi,
 spet in spet
 v glasni svet.
 In še več: Svet glasni sam
 šviga mimo, kdo ve kam . . .
     Svet! Kako to ruši,
 kar se dviga v srcu, v duši!
 In kedár odhaja vlak,
 ali ni, kakòr bi vsak
 del srcá, možgan jemal
 s pustih tal?
     Stroj hrešči. Piščal
 žvižga spredaj. V žive kraje
 gremo z mrtve te postaje!
 Dalje spet . . .
     Nekdo zre za nami v svet.

A. Funtek.

Izza kongresa.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

opet je udaril po mizi in še enkrat je zakričal:
„Fej vas bodi!“

Ogorčeno je dostavil: „Če mu drug ne pove, povem mu jaz! Taka ženska nam ne bo hodila v hišo, da boš vedela!“

„Zase skrbi, zase!“

„Saj skrbim!“ je zarohnel. „Očeta, seve, ni doma, ali se mi pa skriva! Že ve zakaj! Sporoči mu, da naj mi pripravi tisti denar, katerega sem mu za kratek čas posodil. Sam ga potrebujem.“

Zastokala je: „Vendar veš, da ti ga sedaj dati ne more! Dela ni!“

Tedaj šele je trdno sklenila, da je zvečer Komarjeva Magdalena ne bo breuspešno čakala pred šenklavško cerkvijo!

„Dati ne more! Ta je lepa! S tem se dolgovi najlaže plačujejo!“

„Berači smo!“ je vzdihnila.

Napel je rahlejšje strune: „Berači! Vidiš, to je prva pametna beseda, ki jo čujem iz tvojih ust. Ošabni ste pa bolj nego kralji in cesarji! Primaruha, da je tako!“

Iznova se je zagrizel v jezo: „Posebno ti si visoka, Marička, ti, ti! Meniš, da bi ti krona padla z glave, če me vzameš! Oče naj pripravi tiste krajcarje! Potrebujem jih, da boš vedela!“

„Prav malo potrpi! Morda jih prej dobiš, nego misliš. Še so dobri ljudje na svetu!“

„Dobri ljudje,“ se je zakrohotal, „preklicano so redki! Jaz pa sem dober človek, samo da tega izprevideti nočeš. Dober človek sem, pa tudi mož sem! Spoštujejo me kralji in cesarji, pa tega ne verjameš, ker nimaš pameti!“

„Poglej, Marička,“ je govoril rahlo, „spoštujejo me kralji in cesarji, ti me pa vzeti nočeš. A toliko ti pravim — tu se je zopet togotil — na vsak prst jih dobim deset takih, kot si ti! In takoj tudi!“

„Pa jih dobi!“

„Ponižnost, punca, ponižnost! Jaz pa sem ponižen, zato me časte kralji in cesarji!“

„Kralji in cesarji!“ je vpil. „Tisto jutro sem bil tepen, to še veš. Jesti mi niso pustili in pes sem jim bil. Plačal pa sem vse pošteno. Že sem mislil, da ni pravice na svetu. Pa je! In te se boj, dekle! Pred nekaj dnevi so mi prinesli pisano zaplato, klicali so me na sodišče ali nekaj takega. Pa sem mislil: prej si bil tepen, sedaj boš pa še zaprt, ker si se tepsti pustil!“

Marička je brisala mizo in videlo se ji je, da jo vse to malo zanima.

„Tebi,“ je zakričal, „bi bilo všeč, da so me zaprli, resa snetjava! Pa me niso. Ko pridem na sodišče ter jim pokažem pisano svoje vabilo, me peljejo k človeku, ki je bil tako suh, da sem menil, da so ga ravnokar iz dimnika sneli. Sestradena žival ti je bila, ker ti cesarski gospodje so vsi stradači. Da jih je Bog brez želodca ustvaril, prav bi bil storil! Stradanja se boj, Marička! To je pametna beseda!“

„Kaj je bilo potlej?“ je vprašala, da ga je izvabila na drugo polje.

„Kaj je hotelo biti? Stol mi je ponudil in dejal: Sedite, gospod Pintar! In sedel sem. Vedel je, da sem bil tepen, ker sem pri Piškotu jedel za svoj denar. Pravim ti, k Piškotu od tistih dob ne zahajam več. Naj živim do sodnjega dne, Piškotulja me ne bo več videla pod svojo zakrpano streho. No, pa na sodišču so me prijazno sprejeli in povedali so mi, da je sam cesar zvedel o krivici, ki se mi je bila zgodila. Ko je vse zvedel, je bil tako jezen, da kar jesti ni mogel. Zdajci je poklical svoje ministronte — ali kako se že imenujejo tisti ljudje, ki ga izpodjedajo — in zaukazal jim je: Dajte pravico Urbanu Pintarju!“

„Ali res?“ se je začudila deklica.

„Res, res! Zdaj pa poslušaj! Rekli so mi, da cesar želi, da se mi izkaže pravica in da naj gledam, kako se mi izkaže pravica. Peljejo me na dvorišče. Prvo, kar ugledam, je dolga klop. In tik nje je čedna palica prislonjena ob steni. Malo se mi je dozdevalo. In zares jih pripeljejo tiste zlate in srebrne gospode, ki so me pri Piškotu tolovajsko napadli. Tudi danes so bili v zlatih in srebrnih oblekah, pa so jih morali sleči. Nato se je drug za drugim ulegel na tisto klop, in palica je glasno zapela. Meni pa se je duša smejala, da ti ne vem povedati kako. Dobil je vsak deset izbranih, da so morto in dio kričali in da sem mislil, zdajnzdaj se ti izluščijo iz tiste rumenkaste laške kože. A najboljše šele pride! Kaj meniš, Marička, kaj?“

„Ne vem!“

„Poslušaj! Naenkrat se odtrga od nekod tisti policaj, ki straži po Dunajski cesti in ki je tisto jutro tako grdo ravnal z mano. Vrag ga naj pozoblje! Sam nisem vedel, odkod se je vzel. Nič mu ni pomagalo: na klop je moral leči. In tisti, ki je palice delil, je vprašal: A z zabelo, a brez zabele? Odgovorilo se mu je: Z zabelo! A ta zabela je meni prav dobro dišala, Marička!“

„Ne umejem te!“

„Tako je se prižge luč v temačnih tvojih možganih. Tudi Tomaž Raznožnik jih je dobil deset, pa z zabelo. To se pravi, padale so na nagoto, kakor jo je Bog ustvaril! Ko pa sem šel od sodišča, sem se od smeha kar tresel. In sam sebi sem govoril: Tak mora cesar biti in nič drugačen!“

Ko je nekaj časa molčal: „Poglej, tako me časte cesarji in kralji! Pa kaj ti čem govoriti, sem že itak dolgo pri tebi! Mudi se mi! Nekaj posebnega imam v mestu. Tam v Gosposkih ulicah so odprli novo kaso. Nekaj sem jim prinesel, ker je škof zraven. Ne vsega. Še veliko več imam pri poštenih ljudeh; osemsto sem jim pa vendar dal, ker je škof zraven. Ta je gotovo pošten, a vmes so kaki drugi pisarji in pisar ni navadno nič prida, Marička. Nekaj ti zapiše, pa si ob svojih osemsto, da ne veš kdaj! Pa Urban Pintar ni tako neumen, kot misliš ti in drugi. Prijatelj me čaka v Gosposkih ulicah, ki pregleda knjižico, če je v njej vse prav zapisano in tako, da se nič ne izgubi!“

Iz žepa je potegnil hranilnično knjižico ter jo položil predse na mizo.

„Kdo bi mislil, da je to osemsto vredno, če bi škofa zraven ne bilo!“

Spravil je knjižico: „Kakor vidiš, denar imam! Če boš moja gospodinja, da ga boš tudi imela! Takih mož, Marička, ni od hiše poditi! Odpreti jim je vrata, da se s parizarjem lahko pripeljejo skozi nje!“

Segel je z debelo roko v žep pri hlačah in pričel je rožljati s srebrniki. Izvlekel je polno pest ter dejal: „Tu je dvajsetica, pa jo daj fantku, kadar pride iz šole!“

Dvajsetico je položil na mizo. Še pri vratih se je obrnil ter izpregovoril osorno: „Očetu pa le povej, da naj pripravi denar, če me ne vzameš!“

Kar oddahnila se je, ko so se zaprle duri za njim.

Topolščakov Janezek jo je bil o polosmih v šolo pobrisal. Šola se je pričela sicer šele ob osmih, ali pol ure poprej je bil naš

učenček že vedno na poti. Ta pot mu je dajal največ kratkočasje, katerega itak ni premnogo užil v kratkem svojem življenju. Pri znamenju na voglu je vselej prežal nanj Komarjev Jakec, nezakonski sinček naše znanke Komarjeve Magdalene. Nekdaj v prejšnji mladosti ga je bila pobrala, da sama ni vedela kje in odkod. Ljudski glas, ki ni vsekdar božji glas, je dolžil mladega škofovega dvornega kaplana, kateremu je Magdalena perilo prala. Pa se ni nič gotovega izvedelo. Gotovo je bilo samo to, da je bil Jakec na svetu. Mati Magdalena se ni mnogo pečala ž njim: rasel je, kakor raste trpotec na tnalu ali murava sredi gozda. Zategadelj je bil pristno poulično zelišče ljubljansko.

Predno sta stopila v šolo, sta dognala Jakec in Janezek vsako jutro poseben program, nekak veselični načrt, ki je bil enak od dneva do dneva. Najprej sta si povedala, kaj sta zajtrkovala, potem sta razpravljala še o kakih drugih važnih novici, ki se je morda pripetila pri Topolščakovih ali Komarjevih. Nato sta brzih korakov krenila pred frančiškansko cerkev, kjer je ob istem času na stopnicah sedela stara beračica Mina, ki jo je po imenu „Pasja čevca“ poznala vsa Ljubljana. Stara ženska, ki je bila ravno toliko prismojena, da je smela biti skrajno hudobna. Vsako jutro je sedela na frančiškanskih stopnicah, glasno je molila rožni venec ter beračila pri kmeticah, ki so mimo prihajale.

Po Sv. Petra cesti je priskakljal Komarjev Jakec in za njim kakor nekak repek Topolščakov Janezek. Deset korakov pred beračico je obstal Jakec ter pričel:

„Pasja čevca! Pasja čevca!“

„Ježeš, ti meni pomagaj!“ In Mina je zadegala molek na stopnico, a z roko je pričela iskati po globokem žepu, dokler ni izvlekla iz njega debelega kamena, ki ga je jutro za jutrom v ta namen s sabo prinašala. Vstala je, podobna furiji, in s krikom in vikom jo je udrla za šolarčkoma čez Frančiškanski most, kjer so imeli mali trgovci vse polno svojih lesenih lop, katere so se pozneje prestavile v Slonove ulice. Končno pa je Mina vrgla svoj kamen, a vrgla ga je vselej tako, da je, če le mogoče, zadel tega ali onega kramarja, ki je stal pred svojo lopo ter se smejal. Potem se je Mina zadovoljno odpravila na svojo stopnico, vzela zopet v roke molek ter molila: „... kateri je za nas krvavi pot potil. Dajte no kaj, babnice! Ne bodite tako grde! Da bi vam crkala teleta! Češčena Marija...!“

Nato sta Jakec in Janezek obiskala berača Sasa, ki je imel svoj kvartir pred ljubljanskim rotovžem. Tam je stal na tlaku, molil roke predse ter kričal: „Dajte, ljudje božji, dajte! Sa! Sa!“

Odtod njegovo ime. Če ga je kaj raztogotilo — in raztogotila ga je najmanjša reč — se je metal po zemlji, tulil huje od zveri ter se penil, da ga je bilo groza gledati. Vsa nižja Ljubljana je bila prepričana, da je ta človek obseden od hudiča, in mladi pater Kalist je tudi že nekaj poskušal, da bi izgnal hudobo iz njega. Pa že ni vedel prave molitvice, ker Sasa je ostal od hudiča obseden, ka kor je bil prej.

Tudi tega si je izbral Komarjev Jakec za svoje vsakojutranje veselje. Kadar je obstal pred njim, je samo zašepetal:

„Hudič te je obsedel, Sasa! V peklju boš gorel, Sasa!“

Pa je zadostovalo. Sasa je zavrtel oči, da je belo gledal, stiskal je pesti in tulil je, kakor da mu je kdo s sulico prebodel trebuh. Nato je padel po tlaku, suval z nogami in zvijal roke, dokler se mu niso nabrale pene okrog ust. Gledalcev se je v hipu nabralo in glasno se je smejala tolpa božjastnemu revežu, ki se je zvijal na tleh. Če je prišel policaj mimo, se je tudi smejal.

Na šenklavškem stolpu je udarilo tri četrti, Jakec in Janez zdrkneta proti učilnici. Ko sta stopila v razred — bil je to imenitni Kapusov razred —, je višji vzorni dijak — obermusterschüler — že kraljeval na podiju pred črno desko; v predzadnji klopi pa je stal njegov namestnik, da bi opazil še tisto nepravilnost, ki bi morda ušla višjemu vzorniku, dasi je že ta prežal kot jastreb iz višin. Ob notranjem koncu vsake klopi je imel vzorni dijak pred sabo bel košček papirja. Tudi ta ni trpel v svoji klopi najmanjšega nepokoja, in če se je le s trepalnico mignilo, je zgrabil za pero ter zaznamoval dotičnika z debelo piko v svojem protokolu.

Jakec in Janez sta sedla v svojo klop ter položila roke predse kakor vsi drugi. A mlado kri je težava krotiti: tu je eden pogledal drugega, tam je ta nekaj zamrmral, oni nekaj bleknil.

Anton Pengal, višji vzornik, je napisal na desko: „Die ganze“.

Začul se je tenak glasek: „Danes bodo pri nas ocvrte piške, ker je atov god.“ Smeh, katerega so se udeležili še celo nekateri vzorniki. Anton Pengal je na deski dostavil: „Schule hat“.

Njegov namestnik — Melhior Sirek — je zvijal roke. Takoj ga je umel Pengal in z debelimi črkami je spodaj zapisal: „Sirek ausgenommen!“

Sedaj so se oglašale prošnje: „Tonček, zbriši! Saj nismo ničesar storili!“

Zaman! Ko je zabengljajal zvonec, ki je naznanjal pričetek pouka, je Tone Pengal končal svoje delo na tabli ter pripisal: „geschwätzt“.

Z veliko zavednostjo je odšel na svoj sedež v zadnji klopi. Takrat je vstopil Kapus, vsegamogočni, siloviti in grozni. Veljal je za vzornega učitelja, ker je bil svojim učencem prototip groze, strahu in trepeta! Ljubljanske matere so strašile z njegovim imenom otroke, kadar zvečer niso hoteli zaspati.

Učenci so vstali in pozdravili: Hvaljen bodi Jezus Krist! Nekaj je zamrmral kot medved na verigi, gledal v tla ter kazal podobo skrajne neizprososti. Na usnjatem obrazu niti ena črta ni govorila o usmiljenju in o ljubezni do malih, ki so mu bili izročeni v odgojo. Na klin v steni je obesil cilindar, nato pa je z otroki zropotal običajno šolsko molitev. Šele potem je slekel dolgopeto svojo suknjo ter jo obesil pod klobuk na steni. Iz malega katedra je vzel rumeno špansko paličico ter jo z nekako sveto ljubeznijo položil predse. Ravno od tam je privlekel veliko črno tobačnico in krajšo, že zelo obrabljeno suknjo in jo slovesno nataknil pred vsem razredom. Istotako slovesno si je nataknil na plešasto glavo malo žametasto čepico. Nato je počasi odprl tobačnico ter si nasul nos s tobakom. Šele sedaj se je ozrl po razredu — temno kot nevihta. Nato je avtomatno zasukal obraz proti črni deski. Pretreslo ga je. Kar okamenel je in z odprtimi usti je čepel za katedrčkom, prav kakor bi ne mogel svojim lastnim očem verovati!

„Torej tako!“ se mu je končno izvilo iz grla. „Die ganze Schule hat geschwätzt!“

Tedaj se je, kakor mu je bilo za take slučaje zabičeno, v predzadnji klopi dvignil Anton Pengal. Hinavsko je zaprosil: „Ich bitte für sie!“

Zaman! Laže bi se omeščal kamen! Že je treščila rumena paličica po katedru: „Kapus vam pokaže hudiča!“

Planil je med klopi: „Ti! ti! Vsak po tri!“

Pet jih je določil, ki naj bodo za ves razred kaznovani. Brez preiskave! Kakor vselej tako tudi danes tistih pet, ki so mu bili najmanj simpatični. Eksekucija se je takoj pričela. Melhior Sirek, višjega vzornika namestnik, je začel svoj uradni posel. Priromal je z debelo palico iz svoje klopi ter obstal pred podijem. Obsojenci so morali po vrsti poklekniti ter zavzeti primerno pozicijo. To pa ni bilo tako lahko, ker Kapus je neprenehoma vpil: „Premalo je napeto! Premalo je napeto!“

Kadar je bila dosežena zadosti primerna pozicija, je vihtel Sirek palico, da je žvižgaje padala ter vzbujala jok in stok. Pri

vsakem udarcu je Kapus vpil: „Premalo tolčeš, Sirek! Saj ne tolčeš po kurjih jajcih, da bi se ti ubila pod palico!“

Sirek je pomnoževal svojo moč od palice do palice in jok in stok sta se krepkeje glasila od udarca do udarca.

Ko je dobilo vseh petero svoje plačilo, je učitelj zaklical:

„Korle Selan!“

V tretji klopi je vstal še precej močan deček, kateremu se je na obrazu kazala nekaka ponosnost.

„Korle Selan,“ je nadaljeval Kapus, „še od včeraj imaš tri na dobrem! Zazvonilo je, zatorej ni bilo časa, da bi se ti bile odštele. Pa prizanesti se ti ne morejo, in naj ima tvoj oče tudi zidano hišo v Krakovem!“

Korle Selan je še precej pogumno prikrevsal iz klopi. Ne da bi se bil k temu posebno opomnil, je takoj pokleknil ter se sklonil ob podiju. Kazal je preveč radovoljnosti; to pa je ravno osupnilo šolskega trinoga ter ga budilo k previdnosti. Sklonjeni Selanček je vzdihnil: „Sirek, udari no! Že bi bil lahko vse tri prestal!“

Kapus je z bistrim očesom opazoval dečkovo ozadje. Nato pa je bliskoma pograbil Selana za vrat, a z desnico mu je švignil pod hlačice ter izvlekel od ondod velik kos stare, debele rjuhe. Kapus se je vprav satansko zasmel: „Moja setev se posreči le na njivah, ki niso pognojene! Ha! ha! Sirek, zdaj pa le!“

Sedaj pa zopet Selan ni bil zadovoljen in nikakor ni hotel upogniti telesa, da bi prišel Sirek do svojega kruha. A učitelj je napravil kratko pravdo: pograbil je fanteta, ga z veliko spretnostjo položil čez svoja kolena, iztrgal Sirku palico ter švrkal ž njo po Selanovih napetih hlačicah, da se je kar kadilo. Pri tem udarcev niti štel ni; namesto treh jih je dobil Korle Selan vsaj — deset, kar je bilo spričo njegove upornosti vsekakor pravično!

Eksekucija je bila pri kraju! A pouk se še ni pričel. Učitelj, položivši palico predse, vpraša: „Ali ima še kdo kaj povedati?“

Res se dvigne Albin Kanduč, bogatega trgovca sorodnik in zategadelj Kapusov prvi ljubljeneec. Rad je tožaril in tudi danes je zatožil: „Topolščak je kranjsko govoril.“

Pa je bil zopet ogenj v strehi! Učitelj je kar tulil: „Kranjsko, kakor krščence in perice! Ali že nisem desetkrat prepovedal? Zverina, kdaj si že vendar zapomniš? Hajdi v oslovsko klop, ker si res osel!“

Janezek je moral v posmeh razredu odriniti v najzadnjo klop, ki navadno ni bila zasedena ter je slovela pod imenom „Eselsbank“.

Pa tudi sedaj se pouk še ni pričel. Kapus je iz svoje suknje ob steni izvlekel velik zavitek ter izpregovoril z važnim glasom: „Gospod direktor so na mojo prošnjo dovolili denar za nov jezik. Stari res ni bil več za rabo!

In iz zavitka je počasi izvlekel dolg kos usnja, ki je bil na eni strani z rdečo barvo prevlečen. V tisti dobi je bil ta „jezik“ imenitno odgojevalno sredstvo.

„Radoveden sem,“ je pristavil Kapus hudobno, „kdo ga bo prvi nosil?“

Sedaj se je šele pričel pouk!

Janez Topolščak je med tem poukom tičal v zadnji klopi. Mali možgani so delovali, a želodec se je že tudi oglašal. Lačen je bil in v sramoti je tičal. Ta dva občutka sta ga morila kakor težak mlinski kamen. Pričel je misliti, kaj je pravzaprav takega storil, da je moral v oslovsko klop. Govoril je kranjsko! Je li bila to taka pregreha, da je moral radi nje v zadnjo klop? Oče in mati govorita ves dan kranjsko, pa ju nihče ne pošilja v oslovsko klop! In Marička moli ž njim vsak večer, vsako jutro, pa vedno le kranjsko! Pretrgalo se je nekaj v njegovi duši, in revček je občutil, da se mu godi gola krivica. Temu občutku se ni mogel upreti. Vstal je ter trmoglavo zaklical: „Tu že ne bom sedel!“

Kakor satan je planil Kapus pokoncu: „Renitenca! Upornost! Rajtšola!“

Usodna beseda! Rajtšola! Groza je legla po vsem razredu. Boljša srca so se bojzljivo oglašala: „Janček, beži!“

Anton Pengal — obermusterschüler — se je zavedel svoje naloge. Hitel je k vratom ter se postavil prednje, da bi „konjiček“ ne ušel iz razreda ter tako onemogočil imenitni pouk v jahanju.

Kapus je škripaje z zobmi planil s svojo paličico proti zadnji klopi.

„Janček, beži!“

Otroka se je polastil silovit strah. Kar vse na njem je otrpnilo in kakor v megli je videl prihajati svojega trinoga. Po razredu je zopet zagostolelo:

„Janček, beži!“

Ojačil se je ter skušal na drugi strani uiti iz oslovske klopi. Pa se mu ni posrečilo. Bliskoma mu je bil razljučeni učitelj za hrbtom in sekal je po njem, ne da bil štel udarce, ne da bi pazil, kam so padali. Dvakrat in trikrat je zadel po glavi, da se je Jančku zasvetilo in zažarilo pred očmi.

„Naj se ti le zrahlja prazna buča,“ je vpil, „prav je!“

Rajtšola — za katero se je, če se ne motimo, navduševal sloveči moderni slovenski pedagog, bi se bila še nadaljevala, da ni pozvonilo. Kapus je zgrabil dečka za tilnik ter ga vlekel h katedru.

„Sem vedel, da ga boš ti prvi nosil!“

To rekši, mu je obesil rdeči usnjati jezik okrog vratu.

Tedaj je bila navada, da je moral vsak učitelj voditi svoj razred do glavnih vrat, kjer so se potem šolarčki razšli na šolskem trgu.

Kapus je tisti dan istotako vodil svoj razred. S sabo pa je vlekel Janeza Topolščaka, ki je nosil rdeči jezik okrog vratu. Pri stopnicah v prvem razredu ga je posadil k steni, nakar so vsi razredi stopali mimo nesrečnika, ki je bil tako izpostavljen na sramotilnem odru. Ko je bilo defilovanje končano, je mali Topolščak v nekaki omotici taval po stopnicah nizdolu.

Okrog enajstih sta prišla na šolski trg avstrijski Metternich in ruski Nesselrode. V živahnem razgovoru sta korakala gori in doli pred licejskim poslopjem.

„Hvala Bogu,“ je viknil Metternich, „v Neapolju se nam ne bo skuhala prevroča juha!“

„Svet je prismojen dandanes!“ je zaječal Nesselrode. „Nobena avtoriteta ne velja več!“

„Iz Piemonta mi prihajajo vznemirljive vesti!“ je tožil Metternich. „Po mestih revoltirajo siti odvetniki. Da bi mogel postaviti ene same vislice pa na njih obesiti vso to zalego!“

„Večne imamo skrbi,“ je pritrljal Nesselrode. „A jaz jih imam še posebej!“

„Kako to?“

„Moj ima, če se smem tako izraziti, zopet svoje muhe!“

Ta „moj“ je bil ruski car sam.

„Suvereni so nepreračunljivi,“ je vzdihnil knez. „Imam tudi svoje izkušnje!“

„Pomisli!“ je dostavil Nesselrode, „sedaj je moje veličastvo izteknilo, da stanujejo v tej deželi nekaki Slovani, katerih jezik je ruskemu precej soroden!“

„To čujem danes v prvič!“ se je začudil Metternich.

„Pa je vendar tako! In car Aleksander je za trdno sklenil, v tej vaši kronovini iskati proselitov za sveto pravoslavno cevkev!“

Knez je kar otrpnil. Nesselrode pa je hladnokrvno nadaljeval: „Prvi svoj poskus hoče napraviti z nedolžno, mlado — deklico!“

Diplomata sta obstala ter se nekaj trenutkov gledala kakor moža, ki umeta svoj čas in njega razmere. Končno je prešnil rahel smeh obraza obeh, prav kakor bi hotela izraziti, da je škoda vsakega trenutka, o tej proselitski aferi še dalje razpravljati.

Pri svojem razgovoru sta bila obstala tik glavnega vhoda pri licejskem poslopju. Tam je ležal brezzavesten deček na tleh. Prav zelo si je bil onečedel revno oblekico.

„Kako čudo!“ je vzkliknil grof Nesselrode. „Pri vas se že taki dečki opijajo do nezavesti!“

Metternich se je sklonil ter odgovoril: „Meni pa se vidi, da to otroče umira!“

Kakor blisk se je nato raznesla vest, da je učitelj Kapus enega svojih učencev pretepel skoraj do smrti! (Dalje prihodnjič.)

V juniju.

Na vrtu bila sva v večernem hladu,
ko vgasnil junijev je dan,
ko žarke tisočerih zvezdic
zrcalil tihi ocean.

V daljavi se nekje je slavec glasil
mehko, ubrano v toplo noč,
da vztrepetale rože so na vrtu,
da vzdihnila je polunoč.

Zamaknjena sva midva poslušala —
molčala jaz, bil ti si tih,
v naročju mi je mala zadremala,
z nje lasci se igral je vetra dih . . .

Srcé biló je nama mirno, srečno,
počivale skrbi so v njem;
desnica tvoja mene privijala
tak gorko k sebi je v objem! . . .

Utva.

Jos. Stritar.

Analiza njegovega življenja in delovanja.

Spisal dr. Jos. Tomišek.

(Dalje.)

takimi trdnimi nazori je stopil Stritar odločno na dan in jih je zastopal še dalje isto leto (1868.) v „Glasniku“ v svojih „Kritičnih pismih“, kjer je posebno hudo prijel Koseskega (v V. in VI. krit. pismu), braneč Prešerna proti njemu. Vendar je pripomniti, da ni Koseski delal zdražbe (gl. str. 136.), ampak „Novice“ (str. 172.) in „Zgod. Danica“ (str. 150.), a Janežič je skušal pomiriti duhove (Glasnik 1868, 222). Zmagal je seveda Stritar, posebno ko je na zbadljivi poziv nasprotnikov, naj le poskusi prevesti le en odstavek Byronovega Mazepe, v štirih dneh izvrstno prevedel 230 verzov in jih poslal „Novicam“, ki jih pa niso natisnile; natisnjeni¹⁾ so v „Glasniku“ 1868, 230.

Vzori uprizorjeni; „Mladika“ njih zbornik.

1. Prijatelji so nato Stritarju prigovarjali, naj izda nekaj svojih del, zlasti pesmi, ki jih je imel dokaj; a Stritar se ni dal lahko pregovoriti. Vendar je pač smatral tudi za svojo dolžnost, da po svojem kritičnem nastopu tudi sam pokaže, kaj zna; to je bil tem bolj dolžan, ker je v „Kritičnih pismih“ glasno naglašal (gl. Zbr. sp. V. 45): „Izvirnost, menim, je pri pesniku poglavitna“, in ker je n. n. m. str. 34.) tudi naravnost zahteval, da „pesem mora biti rojena, ne pa narejena“. — Stopil je zopet v zvezo s tedanjima najboljšima pisateljima, z Levstikom in Jurčičem: l. 1868. je izšla lična knjižica z značilnim naslovom „**Mladika**. Izdala in založila J. Stritar in J. Jurčič. Prvo leto“, ki je ostalo tudi zadnje. Levstik je prispel šopek pesmic, ljubavnih in drugih („Kovač Diguž“, „Vsak ob svojem času“), a ne imenuje se pesnik z nobeno besedo; le na

¹⁾ V „Zbranih spisih“ sta ti dve kritični pismi (V, in VI.) s prevodom Mazepe ponatisnjeni (V. pismo le od strani 133. „Glasnika“ dalje, v dodatnem VII. zvezku zdržema), vsa „Krit. pisma“, ki so jim prišteti tudi trije odstavki „Česa je... pesnikom treba“, brez Mazepe pa že v V. zvezku.

koncu njegovega prispevka, izza „Reši nas zlega“, je šifra: —i—, pesem „Na Gorenjskem“, ki pa ni mnogo vredna, je s šifro —s— uvrščena (str. 109.) med Stritarjeve. Jurčič je objavil svojega „Sosedovega sina“, a Stritar, kolikor mi je znano, tu prvokrat s svojim glasovitim psevdonomom „Boris Miran“, osmero izmed svojih „Popotnih pesmi“, šest pesmic pod naslovom „Pomlad in jesen“, znani odlomek „Orest“, balado „Izgubljeni sin“ in prizor „Prešernov god v Eliziju“. Vrhu tega je tu povest „Svetinova Metka“ (= Zbr. sp. II.), essay „Ako bi človek vse videl in vedel“ (= Zbr. sp. VI.) in „Evelina“, odlomek iz tedaj še ne objavljenega romana „Zorina“.

Tako dobimo vtisk, kakor bi bil hotel Stritar z gledi z raznih polj pokazati, kaj on premore. To se mu je tako posrečilo, da imamo res v tej „Mladiki“, ako še privzamemo k njej istočasne kritične spise iz „Glasnika“, nekakega „malega Stritarja“, z istimi nazori, kakor jih je zastopal še trideset let pozneje. Pa tudi kot taki so sestavki lahko odprli vsem oči do spoznanja, da se je tu zaiskril izreden talent. Kaj tako srčkanega in srečnega, kakor so nekatere izmed objavljenih pesmi, se dotlej še ni bilo slišalo v slovenskem jeziku! „Le enkrat daj še, majnik zlati, da gledam zorni tvoj obraz, v pokoj se potlej čem podati, zagrne naj me večni mraz“ — to je ista večno resnična misel kakor v hrvaški „Za jedan časak“ in v Faustovi pogodbi: „Werd ich zum Augenblicke sagen: Verweile doch, du bist so schön . . ., dann will ich gern zugrunde gehn . . .“, ali v znani „Ein Augenblick, gelebt im Paradiese, wird nicht zu teuer mit dem Tod gebüßt“. — Soglasno s to pa druge: „Zgrbančeno čelo, mladenič, ugladi; veseli hvaležen se zlate pomladi, uživaj mladost, dokler je še čas!“ Tudi kaj takega je treba našincem včasih reči . . . Ali sanjavosrčna: „Pri oknu sva molče slonela, sladko je kos v goščavi pel . . . Molčé ozre se ona náme, molčé ozrem se jaz na njó itd.“ — To je sentimentalnost, a kako resnična, realna, kako po življenju posneta! Take pesmi so zlasti mladino, ne samo tedanjo, očarale in jo v nemale za Borisa Mirana. — V vsakem oziru mojstrske so „Popotne“, neprisiljeno družec mehko sentimentalnost z zdravo, življenja polno realnostjo; vzemimo le tisto „Nisem Nemeč, dekle lepo“, postavljeno v Pariz in kar nalašč za Pariz, z njeno šegavo resnostjo — tudi takih nimamo več v svojem slovstvu! — Koga bi ne prijela v dušo globokočutna „Kaj sloniš, ti lepa žena?“ — Kako se naj opeva, res pesniški opeva domovina, pa je pokazal v krepkočutni „Pozdrav moj čuješ, domovina!“ „Prešernov god v Eliziju“ kaže Stritarja ša-

ljivca in spretnega pisca dramatskoepških prizorov; z le resne strani kaže isto „Orest“.

2. In v povesti „**Svetinova Metka**“ so kakor v posnetku že vdelane vse najznačilnejše posebnosti njegovih poznejših beletrističnih spisov. Začetek je, kakor bi bil Jurčičev: plastično se slika kmetsko življenje, a nastopajo tudi zastopniki boljših krogov s spretno realistikom kakor pozneje pri Krsniku; opazuje se sploh združitev selskega življenja z zastopniki izobraženih krogov, kakor jo Stritar ljubi v vseh svojih spisih. V posameznih potezah se že javlja spretnost v risanju kmetjskih tipov (birič Sila!) — kakor pozneje v dovršenem romanu „Sodnikovi“ — vrši se ljubezen med preprostim dekletom in mladeničem boljšega stanu, slično kakor v „Logarjevih“, v VII. zvezku „Zbranih spisov“. V „Zorinu“ se odpove Zorin ljubezni, tu se odpove na isti požrtvovalni način Metka in v „Gospodu Mirodolskem“ Zora. Prekrasna žanrska slika je mati, ki pripravlja perilo odhajajočemu sinu. — Kakor tudi sicer v Stritarjevih spisih, so osebe idealizovane, na nekaterih mestih malo osladno (gl. II. 27), vendar so risane toli resnično in globoko, da se nam zasolze oči, kadar smo prečitali povest do konca. Velik je Metkin idealizem, žrtvuje se za ljubezen — res, morda takih sinov ni mnogo na svetu, a so, in kadar čujemo o njih, se zavedamo tudi mi, da smo udje človeštva — trpinstva, in tudi mi bi bili pripravljene za kako žrtev! Svetinova Metka je ženski Zorin in stara Marina nas spominja imenitno slikanega poštenega vagabunda Zaboja v „Gospodu Mirodolskem“ ... V realizovanem idealnem svetu se vršijo dogodki, idealizem veje iz vsake vrste in mora v srcu zbuditi ono sladkogrenko hrepenenje, ki o njem slutimo, da ostane neutešeno, v katerega področju pa smo vendarle srečni, ako nam je le trenutek zasijala nada: „Če je bila kratka ta sreča, kaj zato? Ali se meri sreča po dolgotosti?“ (Zbr. sp. II. 51). Taka zavest je blažilna in povzdiguje človeka nad morečo sedanost; prav tako kakor notranja zavest, da je ravnal vedno prav! — Naposled ostane še ena tolažba človeku, rezanemu iz trdega kamena, tolažba, ki jo poznajo že grški tragiki: „Naj izgubljanje človeka še tako boli in skeli, da si misli: tega ne prenesem! — vendar se pretrpi še najhujše trenutje“.

V tehniškem oziru povečujejo poetičnost spisa (Svetinove Metke) jako spretno vložene pesmice, ki so izmed najlepših v našem slovstvu. Kakor pozneje v „Rosani“ prelepi pesmi „Potoček, postoj . . .“, tako sta v „Svetinovo Metko“ vloženi onidve, ki sta

morda najbolj znani Stritarjevi: kje je kak pevec, ki bi še ne bil pel, kje je kak zaljubljenec, ki bi ne bil naročal oblačku na sinjem nebu: „Oblaček ti, ovčica bela, po nebu plavaj mi naprej —“? (Mladika, 62. Zbr. sp. II. 37). Kje je mladeniško čuteč mož, ki bi ob lepi melodiji ne čutil diha prave poezije pri pesmi: „Le nocoj še, luna mila, razsvetluj mi pot temno! Danes bova se ločila, k ljubi grem jemati slovo“? i. t. d. — Iz takih pesmic veje pravi Prešernov duh, a proste so Prešernove nesreče: oblaček gre dragi, zvesti ljubici voščiti le lahko noč in luna sveti ljubečemu mladeniču, ko gre v slovo še enkrat ljubezen pit, a svetila mu je tudi prej, ko je prihajal večkrat ljubezen pit . . . Le spomnimo se svoje ali mladosti drugih, in izvil se nam bo s smehljajem vzdih iz prsi: take pesmi so v srcu doma, v pesnikovem in v našem!

3. Posebnost Stritarja in vsakega kulturnega človeka je nadalje, da ga obidejo trenotki, ko mu preseda vsa ta kultura in si želi ves ta „olikani“ svet postavljen nazaj v svojo pristnost in — tako si misli — nepopačenost. — V vseh večjih Stritarjevih delih zasledujemo to idejo, to realno spominjanje na Rousseauja; tako že v „Svetinovi Metki“. Teodor, olikan in iz premožne rodbine, govori Metki, zavedajoči se, da je le preprosto kmečko dekle (II. 36): „Metka, ti ga ne poznaš, tako imenovanega omikanega sveta, njegove notranje puhlosti in praznote... V njegovem hrupu in šumu, svitu in blisku, ki je toliko za uho in oko, a nič za srce — tu sem se tebe spominjal!“ — Tako sodimo pač, čisto prav, le v trenotkih; a trajneje se moremo vdajati tej zavesti o varljivosti sreče olikanca in svetnega izvedenca ne tedaj, kadar si želimo povrniti se s človeštvom vred v otroško dobo človeštva, ampak kadar odpremo srce pravi nepri-siljeni, istiniti otroški dobi, t. j. našim pravim otrokom: naši otroci so kljub vsej konvencionalnosti kulture vendarle otroci, in kadar smo kulture prenasičeni, tedaj se zatečemo ali v svojo otroško dobo ali pa k otrokom . . . In Stritar ima rad otroke; to nam sam, kot Zorin, pove naravnost (v „Zorinu“) in zdi se mi, da je prav nalašč iz tega romana, v celoti objavljenega v „Zvonu“ 1870 (Zbr. sp. II.), že prej natisnil v „Mladiki“ baš poglavje o srčkano risani devetletni **Evelini**. Pri tej priliki (Mlad. 91, Zbr. sp. II. 78) je rekel: „Veš, da imam posebno veselje do otrok; rad se z njimi pogovarjam in igram, tudi otroci se me čudno hitro privadijo.“

Res nastopajo v njegovih poznejših prizornih spisih (Zbr. sp. IV. zvezek, izšlo pa jih je prvokrat največ l. 1876., pa tudi v ostalih letnikih Dun. Zvona) pogosto otroci in prav otrokom je po-

svetil svoje moči potem, ko je zbral svoje izkušnje v dolgem teku in neprestanih študijah svojega življenja: tri lepe njegove knjige je že izdala Družba sv. Mohorja za mladino: „Pod lipo“ leta 1895., „Jagode“ leta 1899. in „Zimske večere“ leta 1902. in še se objublajo novi plodovi. — Skrbeč za otroke pa skrbi tudi za preprosto ljudstvo in se je v duhu gibal med njim tako, da je ušel pretirani kulturi, a pravo kulturo donášal v preproste kroge.

4. Živalska idila o psu Sultanu in o pregrešnih mislih mačka (Svetinova Metka, 3. poglavje) pa nas spominja poznejših „Živalskih pogovorov“ Stritarjevih, ki so prav njegove specialitete. Nahajajo se posebno v Zvonu 1878 ter iznova v „Zimskih večerih“.

5. Še en spis je objavil Stritar v „Mladiki“, takisto programatski, kakor so vsi drugi: članek „**Ako bi človek vse videl in vedel!**“ Jedro tega spisa leži v pritajenem odgovoru na vzklik, ki tvori naslov; odgovor bi se namreč po Stritarju glasil: „Skrajnje nesrečen bi bil človek, ako bi vse videl in vedel!“ Torej v bistvu zopet Rousseaujeva misel o nesreči, ki jo donaša kultura na svet. — Spis je že zaradi oblike zanimiv; tu imamo zgled za poznejše Stritarjeve razprave, večinoma v obliki predavanj, o zelo različnih predmetih: razpravljanje se vrši napol resno, napol šaljivo, vedno z obširnimi znanjem, nevsiljivo in lahkotno; ena misel izvaja drugo, en stavek rodi drugega in mu podaje roko. Dva taka sestavka je objavil že v „Glasniku“ (o „vinu“ in „želodcu“), drugi so objavljeni pozneje, n. pr. o „ljubezni“ leta 1870. (Zbr. sp. IV.), o glasbi 1870 (Zbr. sp. VI.), o slovenskih imenih 1876 (Zbr. sp. VI.), o šestomeru 1876, o soli 1870, „Srce“ 1887 (Zvon); tudi Popotna pisma (Zbr. sp. VI.) spadajo sem; zgolj satirni so „Triglavan s Posavja“ 1870 (Zbr. sp. VI.), „Deveta dežela“ 1878 (Zbr. sp. VI.), „Zona“ 1876 (Zbr. sp. VI.).

A ne samo zaradi te formalne strani je zanimiv ta sestavek. V tisti človeku prirojeni nedolžnosti, t. j. stremljenju po vedno višjem in globljem znanju, vidi pisatelj vzrok, da silimo vedno v to, kar nam je škodljivo, in da zato postane svet pravcati prostor za nesrečo. Česa nauči človeka vse opazovanje, ves uk? Ko študira živali, najde med njimi večni boj za obstanek, večno medsebojno uničevanje. Isto najde med ljudmi (Mladika 104): „Kakor zver zveri, moral se je vedno braniti človek svojega brata človeka, braniti je moral proti svojemu bratu življenje in imetje, svojo ženo in otroke in svoje dobro ime. Kakor med živalmi, tako je med ljudmi: živeti ima pravico, kdor ima moč; kakor v preteklosti, tako v sedanjosti,

le še vse bolj zmeteno in zoprno, hinavsko, malopridno.“ Tu bi človeka ne minila vedoželjnost? Moškega vleče neka posebna moč do ženske, die dämonische Lust am Weibe' (Hebbel) in prerad si beli glavo s to uganko. „Ko pa jej pride do konca, tedaj ga pa groza obide in spomni se Schillerjevih besed: „Človek naj gledati nikdar ne sili, kar so z nočjo mu bogovi pokrili.“ — — Kaj nam je torej treba vednosti in vedno vednosti? vprašuje pesnik, kaj mi koristi, če vidim pod mikroskopom v kapljici vode vse polno plavajočih živalic, v drobtinici sira, ki mi tako diši, gomzeti ostudne — črve?! Pesnika tudi n. pr. nič ne vesele tiste žepne ure, ki se jim vidi vsak zobček na kolescu. Zakaj ne? Ura mu mora nuditi nekaj skrivnostnega, da jo mora pritisniti na uho, če hoče vedeti, da gre... Kaj bi bilo, ko bi bil celo človek ustvarjen tako, da bi se videlo vanj? „Konec bi bilo vere, prijateljstva, ljubezni, konec vse poezije! Saj resnica sama na sebi, naga, ni poetična; taka je le, kadar jo pokriva lepo zagrinjalo. Opoldne, ko lije solnce obilo luč na zemljo, ali je to čas poezije? Zvečer, ko prede tihi mrak tenko, skrivnostno zagrinjalo in zagrinja vanje slednjo stvar, takrat rosi nebo poezijo na trudno, hrepenečo zemljo.“

Vse te izreke bi mi hitro prečitali, jim po svojem stališču za trenotek čitanja pritrdili ali ne, potem pa bi jih pozabili, ko bi izreki ostali osameli v tem Stritarjevem spisu. A kaj se je izcimilo iz njih tekom let: tu so skrite koreninice pozneje tako razvitega **svetožalja**, dosledno skrajnjega usmiljenja z vsakršno bedo na svetu! V zvezi s svetožaljem pa je dosledni Stritarjev poetični idealizem, poetični — pravim nalašč — kajti ne sme se postavljati temu idealizmu delokrog izven poezije v praktičnem življenju, kar se v sodbah o Stritarju rado zgodi, njemu in idealizmu v krivico. Za poezijo je najbolje, pravi Stritar, da za navedene — grde — tajnosti niti ne ve; te le kvarijo užitek in odjemljejo harmonsko zadovoljivost, češ, bolje je, da se z užitkom česa ne zavedamo in ostanemo v poetičnem somraku, kakor pa, da se kot lažipoetje brez užitka prerivamo do kake konkretne resnice.

Preudarjajoč posebnost tega estetskega naziranja v poeziji, si zopet odkrivamo prvi temelj poznejših, mnogo poznejših Stritarjevih estetskih študij, s katerimi je takisto zadel v črno; v navedenih njegovih izrekih ne tiči nič drugega nego svaritev pred skrajnim realizmom — naturalizmom, pred početjem, da se poetičnost istoveti z resničnostjo nelepega, grdega. Res, za poeta je morda bolje, da kakih malenkostnih ali celo „grdih“

resnic sploh ne ve, in če jih ve, se ne sme baš potom poezije ponašati, da jih ve! Tako pridemo do nauka, da je prav poetično le, kar je lepó, čeprav ne lepo kar samo ob sebi, a vsaj po obliki, v kateri se nam prezentuje. To naziranje pa pelje do idealizovanja in do idealov, t. j. do vzviševanja nad pozemsko puhlost ali grdobo.

A leta 1868. so bile v Stritarju o vsem tem le še slutnje; ko pa je potem v dolgih desetletjih deloval vedno v prilog temu svojemu nauku in ga je oprezno obvaroval opasne preskrajnje enostranosti, pripuščajóč poeziji vsako snov, da le ni namenoma izbrana iz neidealnega sveta v neidealne svrhe; potem se mu je tudi vse začrtavalo tem jasneje, ker so polagoma vstajali v slovstvih vzorci, ki so se Stritarju zdeli kakor svarilo. Čez skoraj trideset let (leta 1894. branje v slovenskem kljubu, s ponatisom v Ljublj. Zvonu, zdaj v Zbr. sp. VII.) je on prvi opozoril Slovence na širéči se naturalizem („Nova pota“) in tu je obširno razložil svoje prepričanje, ki je v „Mladiki“ povedano le z namigovalnimi stavki. Tudi tu mu je pravo izhajališče za njegovo izvajanje vedóželjnost; a zdaj seveda ni razpravljaj o njej kakor leta 1868., ampak zdaj se je vglobil v estetiko in zlasti v psihiški odpor proti le umski vedoželjnosti in povedal je z absolutno resničnostjo tole (VII. 189): „Poleg vedoželjnosti ima človeška duša drugo potrebo, žejo, ki je ne more ugasiti vsa modrost in učenost tega sveta. Otrok ni srečen, ako se ne more igrati, naj tudi ima vsega dovolj. Človek potrebuje umetnosti, poezije. Življenje podaje mislečemu in čutečemu človeku toliko nemira, zmotnjav, krivice, bede, da hrepeni zdajpazdaj za nekaj časa zapustiti svet in iti drugam v obljubljeno deželo —; videti hoče vzvišeno, očiščeno podobo življenja, ne fotografije.“ — Bosonogemu naturalistu pa, ki po ulici kriči: „Resnice, resnice, ne lepote, resnice nam je treba, bodi še tako grda,“ in negodnemu mladeniču, ki še ni izgubil mišje dlake, ki pa se nam vriva za učitelja, učeč nas n. pr., da vseh žensk ni nič prida, ker on pozna le lahkokrilke — takim velja druga trdna resnica: največ ljudi je takih, ki smo v sredi, ne angeli, a tudi ne zveri; a kadar je človek potreben tolažbe in povzdiga, tedaj ne bo iskal baš kaj grdega, kakor je tudi k slabemu nagnjen, ampak zatekel se bo, če mogoče, k idealni poetičnosti (VII. 194). Pozabil pa ni uvaževati (Zbr. sp. V. 413), da more tudi kaj „grdega“ seveda služiti pesniku, le ne v njegov edini in pravi predmet; s to pripustitvijo mu je bilo mogoče se sprijazniti z „modernimi“ v devetde-

setih letih in jih v mnogih ozirih izdatno pohvaliti (gl. Ljublj. Zvon 1895, 425).

Na tak način je zvrčal Stritar slovenske pesnike od izrastkov, ki hipno ugajajo, k večnemu namenu, naj iščejo v človeštvu človeka in v človeku človeštva. Tu leži nerazrušljiva realnost, trdnejša kakor v načelnem naturalizmu, ki le razdružuje, ki po duši le vrta, a pusti izvrtane odprtine prazne.

Tako smo čudom spoznali, da je Stritar ob svojem prvem neposredno javnem nastopu leta 1868. bil že dovršena osebnost, prešinjen z vsemi tistimi idejami, ki jih je zastopal še trideset let pozneje in deloma šele tedaj z vso odkritostjo. Mari ni to redka harmonija življenja? Že leta 1868. je dajal odgovor na vprašanja, ki so se naravnost stavila šele dolgo pozneje! Mnogo je pač študiral mladi, za lepoto vneti mož, da so se mu, staremu trideset let, že za vso poznejšo dobo utrdili nazori. Tako je bil obvarovan mnogih zmot in enostranosti, ki jim padejo v naročje premnogi, kateri skušajo vsiljevati svoje nazore drugim še mnogo prej, preden so se utrdili v njih sami. Stritar je tudi v tem pogledu vreden naslednik Prešerna: dovršena stojita oba pred nami, ko se javita na slovstvenem polju.

6. Le ena ideja, ki ji je pozneje posvetil mnogo gorkih besedi in to v časih, ko se pri nas še prav nihče ni ogreval zanjo, le ena ne pošilja svojih žarkov neposredno že v to leto 1868., to je **socijalna ideja**. Stritar je kot idealist moral biti tudi socijalen pesnik, on je prvi, ki je izrečno posvetil svoje umotvore tudi tej ideji, in lahko rečemo, da ni pesnika pri nas, ki bi bil to idejo tako odločno zapisal v svoj program kakor Stritar. Tudi to je svedočba za harmonsko zaokroženost njegovega pesniškega značaja; njegovo svetožalje mu je pravi oče zmisla za socijalnost, ta oče je neobhodno moral dobiti takega otroka. Ker se je k svetožalju pripoznal Stritar že l. 1868., zato lahko rečemo, da se je vnelo gorišče za socijalnost pri njem tudi že leta 1868. Izrečno ga je zastopal pozneje v raznih spisih, posebno v nekaterih „Prizorih“ (n. pr. leta 1870. „Kita“, leta 1876. „Najemnina“), torej v dobi, ko se naši javnosti o tej ideji niti sanjalo ni; tudi v „Zorinu“ leta 1870., n. pr. z izrekom (Zbr. sp. II. 88): „Če ni trpel sam, pa je videl trpeti toliko drugih“; posebno odločno v raznih pesmih („Delavska“, „Pisarjev sin“), tako da so mu, kakor nam poroča sam v „Dunajskih pismih“ (Zvon 1895) očitati (gl. Zbr. sp. VII. 209 idd.), da njegovi spisi diše po socijalizmu. Za vse čase si je treba zapomniti Stritarjevo socijalno

geslo, res idealno in menda neizvršljivo, a vsekakor povzdignljivo (Zbr. sp. VII. 220; Lj. Zvon 1895, 558): „Vsi delavci, nič trotov, nič fidejkomisov. Kdor noče delati, naj ne je; kdor pa hoče delati, imej kaj jesti. To je naš, to je moj socializem!“ — Privzemimo še Levstikove verze, ki jih Stritar v takih zvezah rad citira: „Skrbi zase, ljubi brata, dvigni ga, odpri mu vrata, a sodnik naj bo srce“ (V. 127, VII. 177), potem pa se vprašajmo, ali ne smemo biti zadovoljni z idealizmom takega pesnika! Celó opevanje „ljubezni“ v ožjem pomenu se naj nekaj časa umakne socialni ideji. (Prim. Zbr. sp. V. 418 idd.)

Vseobča ljubezen do človeštva in človeka mu je nadalje vir najidealnejšega **domoljubja**. Slišali smo, kako je obsodil tiste bombastne domoljubne pesmi z umetniškega stališča, a ni obsojal domoljubja! Opeval ga je gorko kakor malokdo, l. 1868. ne, a l. 1869. v „Pesmih“; čist romantik, pa gorko čuteč je v lepi odi „Mojemu narodu“, objavljeni tega leta (str. 99.): s krvavo slavo se ne more ponášati naš narod, pa

„Ti, rod moj, mili rod, ti hudobije,
sovraštva razdejal boš carstvo kletó . . .
tvoj bode venec zmage nekrvave . . .“

To je zorna misel, ki se k njej vedno povrača in ki jo je zlil dvajset let pozneje v krasno pesem „Rojakom“ (Zbr. sp. I. 137) z glasovitim zaključkom: „Človeštvo eno bode naj družina, rešitelj svetu bode naj Slovan!“ Da pa ta misel ni le trenutna iskrica, ampak njegova živa vera, nam je povedal naravnost (Zbr. sp. V. 438 idd.): „Jaz ljubim svoj narod brez ponosa . . .; Vaša kultura, veliki narodi, ne donaša sreče: Voditelj, rešitelj bodi človeštvu Slovan! Krepko imate dlan, bister um; kar se ž njima doseže, dosegli ste vi; a tu je potreba srca; mehkega, blagega srca in to srce ima Slovan!“ Proč pa s puhlim narodnim ponosom! In na str. 446. pravi pesnik: „Jaz pravim samo, da imam, odkar se prav zavedam, to vero, ki je mojega življenja najblažja tolažba, ki je mojemu rodoljubju neomajna podstava. Nesrečnega bi me storil, kdor bi mi dokazal, da je ta moja vera, v kateri živim in umreti želim, prazna vera.“

(Dalje prihodn jič.)

Egipčanka.

(Iz „Egiptovskih arabesk“.)

I.

V Aleksandriji, 27. februarja 189*.

V Egiptu sem, v Egiptu, draga mati!
 Tu živel Jožef je egiptovski,
 izdan od bratov svojih in prodan.
 Tu vrgla v ječo ga je Putifarka
 in tu povišal ga je farao
 med svetovalce svoje in ministre . . .
 Kajneda, imeniten je Egipet?
 Pa jaz stojim šele na pragu tu
 v deželo faraonov čudovito.
 Primorsko mesto Aleksandrija
 je lepo kakor Trst naš, samo večje
 utegne biti nego Trst, se zdi mi . . .

Oh, mati moja! Kje sedaj ste vi
 in kje sem jaz! Kak daleč sva narazen!
 Široko in globoko morje, mati,
 leži med nama. Jaz ne morem k vam,
 in vi ne k meni . . . Kak prepad je to!
 In ko poslavljal sem se od vas
 in gledali sva solzni si v oči,
 pokrival sneg še hribe je vipavske
 in burja je divjala po dolini.
 A tukaj? Topla smeje se pomlad!
 Pa kaj pomlad — poletno vroče solnce
 pripeka že in znoj nas že obliva . . .

Šest dni in šest noči smo se vozili
 iz Trsta po širokem daljnem morju.
 Ko hiša velik bil je parobrod
 in stanovali v njem so ko v hôtelu
 popotniki gosposki in bogati.
 Sprehajali so se, hodili jest
 v obednico sijajno in potem
 posedali na solncu po palubi.

Ej, blagor jim! Mi siromaki pa
smo stanovali vam v nekaki kleti
in spavali smo kar na golih tleh.
In kakšna družba bila vam je to!
Par poljskih Judov z ženami, otroki
pa ogrski cigani muzikanti
in nekaj ruskih kmetov romarjev,
ki so peljali se v Jeruzalem . . .
Kako se mi je gnusilo tam doli
v trebuhu naše ladje, oh, kakó!
Pa rajša sem posedala čez dan
na krovu sama, mislila na vas,
na svoj domači kraj, se jokala
pa gledala in gledala na morje . . .
Ponosno plavala je ladja naša
vse dalje, dalje, bogvekam. Črn dim
valil se je iz dimnika. Galebi
so beli obletavali kričoč
visoki jambor. Oj, in tam valovi
šumeli so okoli nas peneči.
In, kamor sem ozrla se okrog —
vse sama svetla, sinja morska plan!
Kako to čudovito je lepó,
pa tudi grozno, moje vam pero
povedati ne more. Ne! ne more . . .

Po dnevi bilo je prijetno. Solnce
sijalo je in jaz sem gledala
po morju neizmernem, saj nikoli
se nisem mogla ga nagledati . . .
Noči pa sem se bala. Vsakikrat,
ko legla spat sem v kot na trda tla,
med tujimi ljudmi, sem tresla se,
da kdo ne storil bi mi v spanju zla.
Kako sem skrivala si v nedrijih
mošnjiček s skromnimi goldinarji!
Kako me gledal je zvečer pohotno
ciganski godec mlad, ko bi pojesti
me hotel bil nemara, ta divjak!
In neki Jud je lazil za menoj

in izprašaval me, pokaj in kam
se vozim sama, ko sem mlada še
tako in pa — dostavljal je laskaje —
prikupna bojda. Oh, ta prilizljivec!
In vsak dan sem povpraševala, če
vozili bomo se še dolgo, kali,
v Egiptet tisti . . . No, napósled pa
dospeli smo v deželo faraonov . . .
Slovenka, Goričanka, me sprejela
je na pristanu in me spremila
v veliko, pisano to tuje mesto . . .

Polagoma se že udomačujem.
Imam prijetno službo v dobri hiši
trgovski in otroke péstujem
ter vodim jih na sprehod dan na dan.
Gospa je Lahinja, doma nekje
tam blizu Trsta, pravi. Gospodar
pa je Francoz. Bogati so in v kratkem
vam pošljem, upam, že denarja kaj.
Saj ni ga dneva, ni je ure v tednu,
da ne bi mislila na vas. Najrajša
sprehajam se ob morju, po pristanu.
In kadar pride kaka naša ladja
iz Trsta ali z Reke, se oziram
vsa radovedna po popotnikih,
če ni med njimi prišel znanec kak
al znanka iz goriške domovine . . .

Oh, vse bi bilo dobro, samo vroče
po leti nam je tukaj, vroče, vroče!
In pa Arabci zagoreli ti
pa tí zamorci z divjimi očmi —
kako so zoprni mi to ljudjé!
Kaj mislite, ko zadnjič sem sedela
z otrokom v parku, ki mu pravijo
„Mehemet-Ali“, se približa mi
črn gizdalin, opravljen po gosposko,
pa reče mi, da mu zelo sem všeč!
Laská se mi in vpraša me nazadnje,
če bi hotela ga — no, za moža!

Smejala sem se mu! Moj Bog, zamorec
 moj mož, ko tinta črn! . . . In moja deca
 bi bila tudi črna morebiti . . .

Fej! In smejala sem se mu naglas,
 a on uganil je, zakaj se smejem . . .

Od tistih dob ne da mi več mirú
 in nadleguje me in zalezuje . . .

Cvetlic prinaša mi, a jaz ne maram
 črnuha. Studi se mi, veste, kadar
 me gleda ko človekožerec kak
 pa kaže tiste bele mi zobé . . .

Ne bojte se! Zamorčeva jaz žena
 ne bom nikoli! Sicer pa še hranim
 globoko v srcu opomine vaše,
 da naj se čuvam moških zapeljivcev!

To pismo pišem pri rojakinji
 v podstrešni sobi hiše petnadstropne
 in vam pošiljam ga črez sinje morje.
 In sto pozdravov in poljubov vročih
 pošiljam ž njim vam v svoj domači kraj!
 Pa ne pozabite moliti zame
 doma in v lepi naši farni cerkvi!
 Vas, draga mati, nosi zmerom v srcu
 in ljubi vas hči vaša — Malika.

II.

V Kairu, 1. maja 189*.

Res sram me je pred vami, draga mati!

Tri leta že minula so, odkar
 vam nisem pisala, in vi ne veste,
 da sem odšla iz Aleksandrije
 in da v Kahiri zdaj prebivam tukaj . .

Življenje moje se je spremenilo,
 ko pusta noč se vselej spremeni
 v veseli dan. Ne, svoje Malike
 sedaj bržčas bi ne spoznali več!
 Otrók ne pústujem nič več. Ne služim
 tu pravzaprav. Svobodna dama sem,
 bogata, čislana in imenitna.

Ko videli bi stanovanje moje!
 Grofica nima lepšega nobena.
 V kočiji vozim se po ulicah,
 oblačim se v baršun in težko svilo
 pa zlate prstane imam na rokah,
 okrog vratú pa svetlo bisernico!
 Kaj delam? Ah, takorekoč ničesar . . .

Oh, ta Kahira — mesto je prekrasno!
 Še trikrat večje nego Trst in pa
 kako bogato! Bog ve, koliko
 živi tu milijonarjev, ki zlato
 kar sipljejo okoli sebe . . . Raj
 je zame pisana Kahira ta!

Vsak kot poznam že po ogromnem mestu
 in po okolici sem videla
 vse znamenitosti . . . Pri piramidah
 sem bila često že in stala sem
 pred tisto slavno kamenito sfingo,
 ki z mrtvimi očmi ozira se
 po svetu širitisoč dolgih let . . .
 Velblode jahala sem po puščavi
 in osle tudi. In po svetem Nilu
 vozila sem se večkrat že na ladji.

Orient, orient je to! Kako ga ljubim!
 Ta zmes ljudi rjavih, črnih, belih!
 Oh, in kako so lepe vitke palme,
 zelene vse po leti in po zimi!

Živim v veselju samem. Česarkoli
 srcé si moje poželi, dobim
 zastonj. Ne, mati moja, vi ne veste,
 kako imajo radi me gospodje
 bogati tukajšnji! Jaz ko kraljica
 zapovedujem jim in vladam jih
 z lepoto svojo . . . Kdo pač bil bi mislil,
 da bo slovenska Malika še kdaj
 v Kahiri taka imenitna dama!
 Kako je prišlo to? . . . Dne nekega
 sedela tam sem v Aleksandriji

z otroki v parku, kar pristopi k meni
 Arabka stara pa mi reče tiho —
 arabski jezik zdaj že tudi znam — :
 „Vi, lepa gospodična, smilite
 se mi, da morate pečati se
 z otroki za plačilo pičlo. Čujte,
 če daste majhen mi bakšiš, pa vam
 jaz lahko preskrbim sijajno službo.
 Imam v visokih krogih svoje zveze
 med domačini in med Franki. Oh,
 poznajo vsi egiptovski me paše . . .
 Verjémite mi, taka rožica
 ko vi ne sme tu uveneti, predno
 razvila ni na solncu vse lepote!
 Zato pa rada bi vas presadila
 na drugo boljšo gredico čimprej,
 v razkošnejši in bogatejši vrt!
 Pa kaj bi tratila besede! Kaj
 nosila vode v morje in pokaj
 v puščavo peska! Pridite brž k meni
 domov in tam pomeniva se več!
 Pri Allahu prisegam vam, da vse,
 kar govorila sem, je istina!
 Sijajna, krasna služba! Dela nič,
 a šterlingov ko peska po Sahari! . . .“
 Tako mi govorila je Arabka.
 Verjeti nisem ji hotela ročno.
 Nazadnje gnala me je radovednost
 k njej in prepričala sem se takoj,
 da žena govorila je resnico . . .

Kako sem srečna in kako vesela!
 Saj mlada sem in drugi pravijo,
 da lepa tudi. Kaj še hočem več?
 Pri nas doma bi rekli po slovensko,
 da „godejo mi godci“ . . . Kje je dekle
 v dolini vaši in na vsem Goriškem,
 ki bi godilo se ji kakor meni?
 In za dokaz, da nimam prazne mošnje,
 pošiljam danes vam pet zlatih funtov.

A če vam pisala ne bom pogosto,
 nikar ne bodite zato hudi
 na svojo ljubo, lepo Maliko!
 Razmišljena od samih sem zabav
 in včasih še pozabim iti spat.
 Z oblačenjem in lepotičenjem
 potratim dragega veliko časa . . .

To pismo pišem vam v salonu svojem
 na mahagonski mizi dragoceni.
 Pred oknom maje palma svoj vršič
 košati ko pahljačo velikansko.
 In na balkonu papiga rumena,
 „Amour“, kriči in oponaša smešno
 oslarje in velblodarje na cesti . . .

Z dišavami sem pošropila pismo.
 Zamorka črna moja, Zulejka,
 ponese ga na pošto. Draga mati,
 pozdrav svoj in poljub pošiljam vam
 čez sinje morje — vaša Malika . . .

III.

In tiste dni je pripeljala se
 domov v kočiji lepa Malika.
 Deset let nismo videli je več.
 Kako se bila je izpremenila,
 odkar odpotovala je v Egipet!

Na tuje je odšla ko skromno dekle
 in osemnajst je menda štela let.
 Bilà je brhka, vitka. Kri in mleko
 obličje njeno . . . Kadar ob nedeljah
 iz cerkve stopala je kakor srna,
 ozirali smo fantje se za njo,
 mežikali z očmi, prižigali
 si cigarete pa se dražili,
 čigava pač bo lepa Malika . . .

In danes! . . . Ko bi mati njena sama
 povedala ne bila nam, kako
 spoznali bi jo bili! Kot gospá

bogata povrnila se je k nam.
Na glavi je nosila slamnik bel
s peresom nojevim. Obleka njena
vse sama tenka in šumeča svila.
Vse prste pa imela okovane
vam s prstani je zlatimi, na katerih
iskrili so se dragi kamenčki,
nemara dijamanti brušeni . . .
In za pestjo se ji ovijal je
okoli bele roke modras zlat,
ki sebe samega je grizel v rep!
V ušesih pa je viselo ji dvoje
velikih svetlih solz na zlatih nitkah,
in ženske šepetale so po trgu,
da biserji so ti uhani dragi . . .
In milostno se nam je nasmehljala,
ko radovedni smo obsuli voz.
Je res to tista živa Malika?
Moj Bog, kako se nam je smilila!
Kam, kam šla njena zdrava je mladost?
Kje rožice so sveže, ki cvetele
po licih njenih polnih so nekdam?
Kje tiste svetle so oči nedolžne,
ki gledale so v svet tako veselo
pa fantom se nasmihale poredno?

Bolelo nas je srce, ko z vozá
je stopala počasi kot bolnica.
Zaplakala je stara mati njena,
ko jo zagledala je in objela . . .

Pa je posedala pred hišo tam
na vrtu dan na dan na solncu blede.
In kadarkoli šli smo mimo nje,
nam zdelo se je, da sedi pred nami
živ mrlič. Kadar smo utegnili,
obiskali smo jo in sedli k njej.
Oblečena je bila v črno svilo.
Prijazno nam podajala je roko
gosposko tisto svojo, mrzlo roko,
nasmihala se nam prisiljeno

pa govorila neko čudno zmes.
 Študenti so pripovedávali,
 da Malika je v jezik materni
 kaj rada mešala arabščino,
 angleščino, francoščino — vse vprek.
 A mati njena je ponašala
 se ž njo in pravila po trgu ženskam,
 kako učena, oh, je njena hči,
 ki vse sveta jezike govori . . .

Tako se solnčila je do jeseni
 in tožila nam večkrat, da jo zebe,
 če solnce skrilo se je za oblake.
 In zdelo se nam je, da Malika
 blede in hujša se od dne do dne.
 A rada bila bi živela še,
 to čuli često smo iz njenih ust.
 Vsak dan jo obiskával je zdravnik,
 vikarju pa dajala je cekinov,
 da bral za njo je maše pri oltarju
 privilegiranem in misijonskem . . .

Na Mali šmaren po večernicah
 spet šli smo bili v vas k „Egipčanki“ —
 tako imenoval jo ves je trg —
 Sedela je v obleki črni svoji
 kraj matere na klopi silo blede.
 Ko kip iz belega je alabastra
 uboga zdela nam se Malika.
 Nagnila glavo je nazaj na zid,
 strmela v daljo nekam proti jugu
 pa govorila, skoro šepetala:
 „Tam, tam leži prekrasni moj Egipt —
 tam onkraj morja . . . Tam leži mladost
 cvetoča moja pokopana v grobu
 v puščavi . . . In visoka piramida
 stoji na grobu mojem . . . In šamzín,
 vihar saharški, piha tam čez mene,
 čez moje otrpnelo, mrtvo srce . . .
 Po noči pa prihajajo šakali
 in lajajo okoli piramide . . .

Živela sem, živela tudi jaz . . .
 Sedaj sem mrtva, mrtva . . . Bilo je
 lepó, lepó . . . Minulo je, odplulo,
 izginilo ko kratke lepe sanje . . .
 In kaj ostalo mi je, vprašam vas,
 od tistega veselega življenja?
 Té cape svilene, okraski zlati,
 par biserjev, par svetlih dijamantov,
 par sto angleških funtov pa telo
 uvelo, ocvetelo, suho, mrtvo . . .“

Zaprla je oči. Po bledih licih
 začele teči so ji bridke solze.
 Sklonila bele je roké v naročju,
 sedela mirno in v trenutku tem
 smo mislili, da je umrla že . . .
 Kar naglo zgane se, pogleda nas
 z velikimi očmi pa reče: „Kaj
 stojite tukaj! Pojdite v Egiptet
 brž tja čez morje po nedolžnost mojo!
 Prinesite mladost mi spet nazaj! . . .
 Prokleta bodi to-le vse zlato,
 ki zanje tam prodala sem mladost! . . .“

In naslonila se je spet ob zid.
 Omahnile roké so ji ob strani.
 Široko še odprla je oči,
 izdihnila globoko . . . Prsi njene
 so dvignile se parkrat — in srcé
 nehálo biti je „Egipčanki“.

A. Aškerc.

Prijatelj Satan.

Spisal Vladimir Levstik.

ekega dne so našli slovenskega pisatelja Janeza Nepomuka Muko mrtvega nad tole skrivnostno povestjo:

„Sedela sva v mračnem parku. Gosto drevice je črnelo vsepovsod; pot se je lesketala od vlage in zrak nad razgledom, prepreženim s temnimi siluetami debel, je bil nasičen z mokro, absintnobelo meglo.

Na desno in na levo se vleče tamkaj brezkončen drevored; in ko gledaš za njim, kako se oži in gine v nedoločen kaos raztapljajočih se obrisov, se ti zazdi, da se tudi tvoja duša oprijema bežečih črt, da se trga iz tebe in bolešno sili v daljavo. Posebno tisti dan je bila v vsem življenju, kakor je dihala naokrog in odmevalo v mojih prsah, čudoločna otožnost, polna skelečega hrepenenja . . .

Turobno so se vpirale njegove sive, brezupno kalne oči v moje lice; ko sem jih začutil, sem se obrnil k prijatelju Satanu in najini pogledi so se objeli.

Siromašno je bil oblečen moj prijatelj v razcefrane hlače in oguljen havelok, ki ga je nosil gotovo že na Oljski gori; vegast in prašen je bil njegov širokokrajni klobuk, zmečkana literarna kravata in suho in sivkastoblede neobrito obličje, ki se je skrivalo v somraku, kakor bi ga sploh ne bilo. Med ostrimi, brezkrvnimi ustnicami je dozoreval konec smrdljive papiroske; v tanki pegi se je vil od nje vijoličast dim in kopnel v težkem zraku. Nekaj otroško krotkega in povsem nesumljivega je imel moj prijatelj Satan na sebi, in dasi sva se takrat prvič sešla in se prej še nikdar nisva bila videla, sem dobro vedel, da je on in da me ljubi, in ni me ga bilo strah.

Kdove zakaj sem se nasmehnil in se naslonil z desnim kolmolcem; obenem sem čutil, da se mi je bridko skremžil obraz.

Satan je zavzdihnil, potegnil dolge noge na klop, objel si kolena in dejal:

„Rekel bi, da razmišljuješ zanimive stvari: ali o dekletu, ali o dolgovich?“

„Sit sem vsega tega pustega življenja; včeraj se mi je sanjalo o mrtve ljubice tihih očeh in od tistihdob mi leži na srcu kakor mora in vsa moja duša je podobna napeti struni; brez volje je in brez jasne misli, kakor bi trepetala od trenutka do trenutka, kdaj prileti ogromen komar, ki trči vanjo in sproži tisto strašno in preteče, liki nevidna mreža razprostrto vsenaokrog. Umrl bi . . .“

„Pa umri, golobček moj, dragi moj Janez Nepomuk Muka,“ je rekel Satan z nedolžnim glasom in se nasmehnil tako ljubeznivo, kakor da mi ponuja škatlo bonbončkov. Meni se je ulilo po hrbtu in lasje so se mi čudno naježili, dasi ni bilo v moji glavi tačas niti najmanjše misli.

„Pa umri!“ je rekel Satan skrivnostno in vrgel ogorek proč, da je siknil na mokrem pesku. „Res, slabe niso tvoje misli; nasprotno, rekel bi, naravnost duhovite so, in ako se sam ne name-ravaš ravnati po njih, postaneš lahko še velik filozof. O, prav imaš, če bi rad umrl; res, življenje je nesreča, sama nesreča in kruto prokletstvo!“

In turobno je zavzdihnil Satan iz globine sušičnih prsi in povzdignil oči; dva pramena dolgih črnih las sta mu padla po sencih liki dve kači. Lotevala se me je pozornost, kakor bi iztezal zagonetni prijatelj svoje koščene prste za vsaktero mislijo in jo priklepal na svoja brezkrvna ustna, ki so se jedva vidno premikala.

„Torej ne veruješ v cilj življenja?“ me je vprašal nenadoma in oči so se mu radovedno razširile.

„Dvomim o njem; verovati in tajiti sem se odvadil že davno, zakaj kriva je vera in kriva nevera: pisano je le, da se motimo na veke, da bijemo z glavo ob neprodinost liki lastovica ob zaprto okno in se zgrudimo naposled ubiti in smrtnotrudni — kam? — to vedi ti . . .“

„Čimdalje bolj mi ugajaš, dragi! Kajpada! V dvomih, ljubček moj, je vedno mnogo resnice, bodisi še tako neverjetne. Božanska reč je dvom, božansko in blagoslovljeno svetotajstvo človeka; glej, veruje v oblast gospodarjevo in taji jo lahko tudi pes, ali dvomiti o njej — to more in zna samo človek . . .“

„V čem pa je zveza med dvomi in smrtjo, o kateri sva prej govorila?“ sem izpregovoril nestrpno.

„Nikakršne ni,“ je dejal Satan z veliko resnobnostjo in nekaj čudnega mu je šinilo preko obraza. Zatrepetale so mu male oči in od njih sivih krogov so se utrnili v zrak blazni, škrlatnosivkasti kolobarji, vse širji in širji in polagoma gubeči se v mrakovih.

„Nikakršne zveze ni, samo slučajno mi je prišlo na um, da bi ti pretipal svetovno naziranje. Reči moram, da si popolnoma mojih misli . . . Kar se torej tiče smrti — vidiš, tudi v tem je človek vzvišenejši; ne sicer v smrti, temveč v svobodi smrti. O Janez Nepomuk Muka, ta svoboda je velika in sveta: solnce zatone, kadar mu velijo večni, neomajni zakoni; cvetje na loki se ospe v jesenskem hladu in trudna žival se zlekne in pogine, kadar ji milostna narava v gluhi samoti zastavi pot; — ti pa si edini, ki lahko vsak hip obstojiš, vržeš breme od sebe in zakličeš vesoljstvu titanski manifest: „Do tukaj in ne dalje!“ — V tem je tvoja najlepša in najsvetejša svoboda, tista svoboda, ki ne mami in ne goljufa, svoboda, polna sladostrastja in svečano mirnega blagoslova Nirvane. Brez te svobode je človek črv; ako pa jo sprejmeš in objameš in se ji izročiš, si titan . . .“

„Toda morala? In moški pogum?“ sem odgovoril boječe in polnezaupno, zakaj tistikrat se me je še držalo nekoliko staročastitih nazorov, ki se vlečejo liki pajčevina za človekom iz rodne kočice v širni svet in ga tako neradi izpuste. Po ušesih mi je šumelo in mrak, ki se je zgrinjal nad parkom, je plal pred mojimi očmi v trudnih in uspavnih valovih.

„Glej ga no, morala, morala!“ me je poučil prijatelj Satan. „Morala! Morala! Kakor hitro dvomiš o cilju življenja, dvomiš o morali; in kakor hitro dvomiš o morali, sploh ni več morala. Morala je pogodba, sklenjena brez tvoje vednosti; razjezi se — rsk! — in jo prelomi, pa boš videl, kako titanska je šele nemoralnost! In kaj je sploh moralnost? Moralnost je to, da te je po kakšnem činu strah ali sram. Ali pa te more biti po smrti strah ali sram? A? Ne smeš se, duša draga, za Kriščevo voljo te rotim!“

Satanov obraz se je zmagovito zarežal, da sem zagledal pod njegovo zgornjo ustnico troje širokih, rumenkastih zob. Čutil sem, da vidi v dno moje duše, kjer klije iz njegovih besed prečudna, skrivnostna kal.

Hladno je postajalo; gostil se je mrak, drevesa so se izpreminjala v pošasti in kope oblakov na nebu v rdeče in sivkastovijoličaste nestvore. Megla nad poljem se je vlekla v valovitih koprinah in kakor neizmerna bolna duša je trepetalo med vejami vrvenje skritih sil.

Ne da bi bil odgovoril Satanu, sem vstal, potisnil si klobuk na oči, zavil se v plašč in začel korakati proti domu. On je stopal tesno ob moji levi strani, in dočim je hreščal pesek pod mojimi

koraki, so bile njegove stopinje neslišne, kakor bi jih požiralo tisto skrivnostno ozračje, ki je bilo okrog njega. Stopal je in njegov korak je požirala tišina; stopal je in med obrisi njegove postave so se lovili čimdalje gostejši mrakovi, da se je razlivala in strinjala, ko jo je rezalo grmičje in visoka trava ob potu in debela suhih brez, ki so šepetale med seboj in rosile težke, neznosno hladne kaplje. Toda nepremično so zrle njegove otožne, brezupno kalne oči, tako silne v svoji čudni moči, da se je razlivalo iz njih čarobno valovje in trudna, hrepeneča bolest. Skozinskoz so prodirale Satanove oči in sijale sivo luč; ves zamišljen je bil moj prijatelj in ni me ogovoril celo pot, dočim je od brezmiselne žalosti vrvela moja kri in kovala za vročimi sencami.

Takrat sva stopala ob vrsti črnih jagnedov; bili so temna in visoka, kroginkrog obkrhana stena, objedena od viharjev strašnih noči in obdana z vlažnim dihom vetrov, lovečih se v njenih čeréh. Skozi tisočero luknjic in raz je curljala usihajoča kri meglene večera kakor tisočero ozkih, lokavih ran.

Obstala sva na griču, ki je bil čudno teman. Sence so se ulivale prekinprek in pred mano se je dvigalo trhlo leseno tramovje, ostudno vlažno in zavito v neodoljivo grozo. Zgoraj je sedela tropa gavranov in kričala.

Satan me je potegnil za rokav in mi položil roko na čelo. In tistikrat sem zastrmel in strepetal, zakaj slišal sem, kako so prepevali ptiči s človeškim glasom zateglo, hreščečo pesem:

„Bog nas reši, Bog preloži . . .“

„Ali poznaš to presunljivo elegijo?“ me je vprašal prijatelj Satan in kakor val fosforne luči je splaval po njegovem licu usmev demonskega ponosa.

„Da, spominjam se je kakor iz davnih dni. Jaz sam sicer takšnih-le elegij ne morem trpeti, dasi ljubim glasbo na smrt; ampak vsi govore, da je veličastna, in zato jo občudujem tudi jaz. Kdo jo je neki zložil in uglasbil?“

„Jaz!“ je vzkliknil Satan in se veselo udaril ob prsi. „Jaz, ki znam biti Pietro Aretino in psalmist kralj David obenem. O, izvrstno se mi je posrečila, hahahaha!“

Tistikrat pa so se mu grozno razširile oči, zrastle je do neba, v plamenu mu je zažarelo obličje in kroginkrog so se razpele in udarile temnotemne peruti. Plašč njegov se je razlil kakor kri preko nebes in zemlje in kakor baklje so bile njegove roke. Na tramovju

pred menoj so se zazibale pošasti, privezane na konopcih za tenke, osinjele vratove. In vstalo je tako divje tuljenje kroginkrog in tako strašen pišč je udaril od neba, kakor bi ležala vesoljna zemlja v bolečinah, da izvrže tisto strašno, strupeno breme, ki ga nosi v krilu svojem že vse milijone let . . .

Hropeč sem pribežal domov in se z okrvavljenimi nogami in rokami zgrudil pod stopnice . . .

Odtistihdob je bil Satan moj gost. Doma sva sedela redkokdaj; ali sva razpletala misel za mislijo ob čaši absinta v temnem kotu maloznane kavarne, kjer so bile mize mokre in ostudne, obrazi surovi in zabuhli in je debela natakarica pripovedovala umazane dovtipe, ali pa sva hodila po samotnih potih, koder je bila skrivnostna sapa, lokavo šelestenje dreves in le tupatam pobit in mračen človek, ki je ob srečanju nevoljno umaknil svoj topi pogled. Bila pa sva tudi v Meki in v šumnem Parizu; po brezbrežni stepi sibirski in visoko po zraku nad temno globino Atlantika me je vodil prijatelj Satan s seboj.

Dogajalo se je, da mi je njegova roka kakor zadnjič odgrinjala prikazni, ob katerih mi je stopal znoj na čelo in mi je ledenela kri od groze; toda navzlic temu me je nekaj neodoljivega bolj in bolj priklepalo na čudnega gosta mojih samotnih dni in noči.

Nevidna vez je rasla med nama; v njegovih brezupno kalnih očeh sem zrl že davno svojo lastno dušo, otožno kakor njegov pogled in ravno tako sivo in brezupno in kalno. In čemur sem se čudil pred vsem: njegove besede so bile moje lastne misli iz davnih in nedavnih dni, njegovi odgovori, včasi porogljivi, včasi bolestni kakor jek iz prsi, ki umirajo zdrobljene pod skalo, včasi duhoviti in resnobni, včasi tajinstveni, kakor naravnost naperjena ost štiri-reznega meča, so bile zgolj rešitve zagonetk, ob katerih so se razbijale moje moči, ali pa so mi oblivali z bliskovito lučjo izhode in pota vseh mojih misli tja v daljnodaljne daljave, kamor ni videl moj človeški duh.

Z nekako naslado sem se razgovarjal s Satanom; iskal sem ga in ljubil sem ga. In zdelo se mi je, da leži v tej moji ljubezni visoka in dragocena skrivnost. Ljubil sem ga in si mesaril srce s tisto svojo ljubeznijo, in čim je curljala moja kri v tenkih, črnih curkih pred njegove noge, je zrl on na moje rane s sočutno hladnim pogledom mogočnega zdravnika . . .

Tisti veliki dan sem sedel od ranega jutra pri mizi in pisal roman. Dolgčas se je vlekel po zaduhli sobi v dolgih koprenah;

celo muhe so bile čemerikave in site življenja. Dve sta se objeli in poljubili visoko gori pod stropom in skočili naravnost doli v kozarec z vodo, ki je stal pred menoj. Daleč nekje spodaj je bil šum ceste; skozi nasprotno okno so se usipali neprijetni zvoki pesmi: mlade šivilje so prepevale o rožmarinu s cvilečimi, slabo ubranimi glasovi.

Tudi jaz sem bil ves ubit; v svinčenem polusnu in s pokorno potrpežljivostjo sem pisal neumnosti. Dokončal sem bil poglavje, kjer leži junak, modrijan Origen Kisličar, zvečer v mesečini pijan na tleh v svoji sobi in pase oči nad siluetami svojih črevljev, ki se ostro rišejo pred bledorazsvetljenim oknom — in pričel drugo poglavje, kjer isti junak v hudem duševnem boju vzklikne iz dna svoje izmučene duše: „O bog, ti morje, kamor meče moja duša vse svoje neuslišano hrepenenje in vsa nerazrešena vprašanja!“

Ko pa sem prišel do klicaja, se je zganil zrak okrog mene, sveže je zavejalo nad mizo, in ko sem radovedno dvignil oči, sem videl, da prijatelj Satan odlaga klobuk in seda meni nasproti. Dobre volje je bil danes; v kotu ob ostrih ustnicah mu je drgetal čuden usmev in roke, ki jih je filistrsko sklepal nad želodcem, so mu odskakovale od neslišnega, hudomušnega smeha.

„Že zopet literatura, o ti moj neumni Janez Nepomuk Muka! Ti edini naivnež, ki misliš, da bo mili slovenski narod čital lepo knjigo, če mu jo napišeš! Kupil pač in hvalil tudi, a čital? Prosim te, čemu pa imamo „Grofico beračico“, prvi slovenski roman? Ne, pusti to in pojdiva na izprehod; le poglej, kako krasna je narava!“

Satan je iztegnil roko z dolgimi, ostrimi prsti proti oknu. Čudovito zamaknjen je postal njegov obraz in poln bolestrnega koprnenja, dasi je stala pred oknom le hiša z okrhanim balkonom in majhnimi, glupimi okni, izza nje pa je gledal čisto majhen košček griča, ki je bil ves gol in je nosil le na vrhu tri samotna drevesa, pobita in turobna, kakor samotni stražarji. Kdove zakaj se me je polotila takrat silna želja po naravi; vstal sem in segel po klobuku in palici.

Stopala sva po široki cesti, ki se je vlekla med nizkimi hišami v nedogled.

Moje mučno razpoloženje se je napenjalo do neznosnosti; bilo mi je, kakor da mi vse grozi in me mrzi in se mi smeje. Zelenkaste, rdečebrobljene lise so plesale pred menoj, po nebu in po hišah in po veselih obrazih ljudi in tisoč zlobnih, gnusno hladnih pesti me je tiščalo na prsi, dočim je prijatelj Satan govoril:

„Včeraj zvečer, ko sva stala na Keopovi piramidi in gledala solnčni zahod, sva govorila o veličastvu smrti; govorila sva, kako se človek v smrti spoji z božanstvom in postane njegova duša zopet isto z veliko, vsesvetovno dušo, od katere se je nekdanj odcepila in živela sama zase, kakor se je zemlja utrnila od večnega ognja in se vrti naprej, vse naprej, svoji veliki smrti v naročje . . .“

Satan je govoril zanosno in premišljeno; njegove besede so plale liki svečano mirna reka, preprežena z omamnimi vonjavami. Bil je velik in krasen; božanska misel ga je venčala liki krona, a iz njegovih oči so vse venomer izvirali blazni, škrlatnosivkasti kolobarji, šireči in gubeči se v trepetajočih žarkih toplega dneva.

„Smrt, prijatelj moj, je božanstenost človeka. Tvoja dejanja v življenju so suženjska in odvisna, ker morejo biti dobra ali zla, lepa ali ostudna; smrt pa je svoboda in večno usmiljenje, smrt je tisti kraljevski hip, ko raztrgaš svoje verige in pljuneš na življenje, na vso to ostudno pravico in krivico, na vse, kar je lepega in grdega pod solncem. Ko umiraš, Janez Nepomuk Muka, si bog; in čim je tvoja smrt svobodnejša in jasnejša, čim več je v njej volje in hladnega, neizprosno mirnega ponosa, tem svetejše je tvoje božanstvo!“

Takrat sva bila na širokem polju. Na obzorju so rasle črne smreke in veter je nosil bajno šumenje ž njih vrhov. Izpred mene se je ostril ozek pas opojno dišeče trave tja do temnih daljav, na desni in levi pa je bežalo zlato polje v neprestanih valovih. Nepremično, brez oblačkov je slonela nad obzorjem globoka sinjina neba in zrla na čudokrasno sliko poljane, drhteče v opoldanski svetlobi.

Kakor prorok je stal Satan pred menoj; v vetru so vihrali njegovi lasje in njegov glas je bil doneč in mogočen:

„Da, velika je smrt! Objemi jo, o Janez Nepomuk Muka, vrni se v veselstvo in združi se z vsemogočno dušo sveta po svoji prosti, kraljevski volji!“

Naraščal je Satan do neba in se ga dotikal s svojo glavo. Črni kodri so mu plapolali v azurju in kakor solnce je bilo njegovo oko in mlado in mirnokrasno njegovo obličje; plašč njegov se je ulival na zemljo kakor živa kri, izginjal in se vračal in plapolal v tisočerihi valovih. Moč je šla od njegovih rok in kakor blagovest je vejalo od njegovega čela. Silen in lep je bil moj prijatelj Satan tisti dan!

Prsi so se mi trgale v strmeči pobožnosti in v bolesti tistega čudočudnega hrepenenja po rešitvi. Božalo me je in me objemalo

kakor neznano sladostrastje: zdaj sem razumel Satana in vedel čemu je prišel k meni!

Zgrudil sem se na kolena in jeknil:

„Velik si, o Satan, in vreden oboževanja; silna je tvoja blagovest in jaz klečim pred teboj in te molim, molim, molim! . . .“

Pozorno sem prijel za tisto hladno, svetlo stvar, ki je že več tednov težko ležala v desnem žepu moje suknje; s skrivnostno tiho naslodo sem jo nastavil na desno stran čela in stisnil pest.

Okrog mene se je stresel zrak; zavrtel sem se in padel znak na zemljo. Toplo se mi je ulilo po sencu in vsa moja bolest in hrepenenje je plalo od mene z drobnim, prijetno gorkim curkom krvi. In z blaženstvom, ki je bilo brez mere in mej in neizrazljivo z besedami, sem gledal, kako se je zibal azur nad menoj in bežeče njive naokrog in smreke, šumeče na obzorju. Veličasten je bil Satan, ki je stal pred mano.

Sklonil se je in iztegnil roke in vzdignil od tal nekaj lahkega in jasnega in pritisnil tisto na svoje prsi, da se je stopilo ž njegovim srcem in se strnilo ž njim in ž njim nevidno razplulo v modrini.

To sem bil jaz; in bil sem eno ž njim. Sijal sem v trepetajoči sinjini in bil sem v šumenju vrhov in v vonju sveže trave, bil sem črna zemlja in bežeče polje: bil sem vsevesoljna duša sveta.

Pozabil sem dobro, pozabil slabo, pozabil vse misli sužnjev in stvari; bil sem Jaz, večni, neizmerni, vsemogočni Jaz, večni zakon, poljoč nad poljanami, harmonija in kraljevsko mirna misel nepojmljivega življenja . . .

Na polju pa je ležalo mrtvo telo Janeza Nepomuka Muke in muhe so sedale na njegovo čelo in srebale gorko kri, ki je v pojemajočem curku drčala ob sencu nizdolu.“

S temi besedami se nehava skrivnostni spis, nad katerim so našli umobolnega pisatelja Muko. Zadnjo vrsto je bilo težko razbrati, kajti pokriva jo široka, črnorjava lisa, ki se vleče čez rob in sili med zvezkovo obrezo.

In ta lisa je kri Janeza Nepomuka Muke, ki je napisal povest o svojem prijatelju Satanu, napravil piko in se ustrelil ob pisalni mizi. Blaženomirno se je smehljal njegov blede obraz, ki je ležal z licem na rokopisu in z očmi proti oknu, odkoder ga je veselo gledal cvetoči jasmin.

Po istem tiru.

Spisal Jos. Frančič.

I.

Božiču, pa nič snega! To se ji je videlo grozno mikavno! . . .

Po drevju in po tleh se je bilo uleglo črez noč ivje, da je bilo vse izpremenjeno. Zdela se ji je, kakor bi bila zemlja začarana. Vsaka travica in bilka je imela na koncu svojo belo čepico in vsled tega je bilo videti, kakor bi bili travniki posuti z belimi zvončki — zdaj o Božiču! — Kostanji ob potih so bili podobni velikanskim kandelabrom, na katerih je natakajeno vse polno blestečih sveč . . . Breze pa so pripogibale globoko doli svoje tanke vejice, ki so se, obdane od nežne, bele skorjice, videle kakor dolgi osiveli lasje . . .

Vse to je z neko posebno radovednostjo opazovala, šetajoč se po drevoredu in po pesku. Bilo ji je vse nenavadno, novo in vsaka malenkost je vzbujala nje pozornost.

Pravzaprav bi o tem času ne bila smela hoditi tod okrog. Na Sveti dan dopoldne se spodobi, da je človek v cerkvi. Sicer je bila, a pri treh mašah ni mogla vztrajati, kakor ji je bila naročila mati. Zdela se ji je že ena tako strašno dolga! . . . Pa mogoče, da bi se bila dalje zamudila, ko bi ji ne bilo nekaj kalilo veselja . . .

Prihajale so v cerkev bogate dame in ž njimi hčerke njene starosti. Prav lahko bi bile nje vrstnice — te punce. In vendar, kolik razložek je bil med njimi in njo! Primerjala je njih obleko s svojo in zardevala je. Ah, le enkrat, le enkrat bi hotela imeti na sebi tako žametasto krilce, obšito okroginokrog ob robu z dragoceno kožuhovino! In tak klobuk, aj, kako bi se podalo to njeni glavici! Vedela je dobro, da bi ji izborno pristalo tako pokrivalo. Toda to strašilo, ki ji je čepelo zdaj na košatih laseh . . . ah, kar sram jo je bilo!

In vedno zopet so ji kaj novega uzrle oči . . . Taka mlada dekletca — niti toliko stara kot ona, pa so jim visele zlate verižice okrog vratu! . . . Mati ji je dostikrat rekla: „Za mlado deklico je najlepše, če nima nobenega nakita na sebi!“ A kako to, da so ga

imele te? In niso bile mar lepe? . . . Ah, njena mamica ji je rekla marsikaj, samo da jo je potolažila . . . samo da se ji ne bi vzbujale želje! Poznala je to . . .

Moliti ni mogla. Oči so ji uhajale venomer v stran od oltarja. Nekaj časa si je prizadevala, da bi zbrala svojega duha, da bi se poglobila v čtivo v molitveni knjižici, ki jo je držala v roki, a naposled se je naveličala. Neko grenko čuvstvo jo je obšlo. Zakaj imajo drugi vsega v izobilju, ona s svojo bolešno mamico pa . . . no, toliko da ne stradata!

Baš tu v cerkvi je še bolj čutila krivico, ki jo je videla v tem, da so darovi na svetu tako različno razdeljeni. Zakaj pa ne da ljubi Bog tudi njej nekaj tega, s čimer obsiplje tako radodarno druge? So bile mar te mladenke njene starosti, ki so se košatile v baržunu in svili, bolj pridne nego ona? So li mar pobožneje molile? Ah, saj niti molile niso! Okrog so se ozirale! Semtertja se ji je zazdelo, kakor bi bila katera tudi v njo obrnila pogled in sicer zaničljiv pogled.

Več je ni strpelo. Ko je bila minila ena maša, se je prerila skozi gnečo ter odšla. Sicer se je je lotevalo neko nesoglasje, neka vznemirjenost, ko je odhajala. Neki glas ji je očital, da ne ravna prav. Toda imela je od nekdanj precej trdno in odločno voljo, katero je včasi tudi onemu opominjajočemu glasu v srcu svojem kljubovalno stavila v nasprotje.

Najbolj sitno se ji je zdelo, odgovarjati materi na vprašanje, če je storila vse, kakor ji je bila naročila. No, treba se bode zopet malce zlagati! Povedala je včasi kako neresnico — ne iz zlobe, temveč bolj iz navade, iz neke prirojene nagnjenosti, morda tudi radi tega, da matere ne bi žalila. Kajti kje dobiti dekletce, ki bi se nikdar ne zazabilo, ki ne bi nikdar učinilo kaj, kar staršem, kar mamici ni po volji? Pri njej se je kaj takega tem češče lahko zgodilo, ker je hodila vedno sama okrog. Mati je že leta in leta bolehala in le redkokdaj si je upala z doma. Bila je torej brez nadzorstva. In tako se je pripetilo včasi, da se je kje dalje zamudila, nego bi se bila smela, in treba je bilo izgovorov. Če bi bila povedala golo resnico, bi bila mati nemara tarnala nad njo in škodovala si s tem še bolj na zdravju. Bolje je bilo torej zamolčati, ali pa malo drugače povedati, nego je bilo res . . .

Stopivši iz cerkve se je spomnila, da nè sme precej domov, ker bi mati takoj vedela, da ni počakala vseh treh maš. Zavila je radi tega proti drevoredu in parku, veseleč se prekrasnega zimskega dne.

Ah, kako lepo, kako lepo je bilo tu! Vse je bilo kakor s sladkorjem posuto. Veje na drevju so bile videti mnogo daljše in šibkejše nego sicer — kakor bi bile zrasle čez noč. Od daleč so bila videti vsa drevesa nekam enolična, podobna drugo drugemu, in to je učinkovalo na poseben način. Zdelo se je, kakor bi bilo zavladelo bratstvo posebne vrste na svetu, kakor bi se bile stvari druga drugi približale, kakor bi se bile poenačile. Bilo je krasno, krasno! Ti kostanji, te breze — kako čudovito! Zlasti pa smrečice! Odrastki so se jim bili čez noč izpremenili v bele tačice, prav take, kakršne je imela njena mačica doma! Ciprese pa so bile podobne ledenim rožam po oknih. Čim bolj je opazovala, tem več lepote se je prikazovalo njenim očem! . . . Razno grmičevje si je bilo nadelo fantastno nakitje. Semtertja se ji je zazdelo, kakor bi imela pred sabo dno morja z različnimi koralami in drugimi morskimi čarobami, ali pa čudesa kake podzemske okapnice . . . Najkrasnejši pa so bili grmi divje rože, ki so bili navzlic mrazu pridržali zeleno perjiče. To je bilo obrobljeno zdaj od iskrecih se čipek, katerih bledikasta barva se je nežno odlikovala od zelene barve perjiča samega, da se ji je videlo, kakor bi imela s srebrom okovane smaragde pred sabo . . . Pa tudi vse druge predmete je bilo izpremenilo ivje v slikovit, nenavaden čar. Povsod se je držalo, povsod obešalo: po lesenih drogih, ob katerih so bile razpete brzozjavne žice, in po žicah samih, ki so bile videti kakor vrvice, na katerih je nanizano vse polno belih biserov.

Prišla je bila naokoli in zavila je zopet proti mestu. Pot jo je privedla do umetno kovanih železnih vrtnih ograj. Vse so bile čudovito lepe. Ob robih železnih drogov se je bilo izpremenilo ivje v bele, na različne strani štrleče iglice, drug od spet je bilo podobno mehki kožuhovini snežnobelih mladih jagnjet. Ni si mogla kaj, da bi si ne bila tudi tega natančneje ogledala, in zastrmela je, ko je opazila, s-kako čudovito pravilnostjo je sestavljen vsak posamezni čopič te bele stvari. Nadviti se ni mogla krasoti in umetnosti, ki se je kazala tu njenim opazujočim očem. Nehote je začela primerjati te sestavine z umetnimi vezeninami, ki se jih je učila v šoli, in prevzeta od nekega čudnega navdušenja je vzkliknila skoro na glas:

„Ejej, je pa res tisto, da je narava še vse večja umetnica nego me, gojenke višje deklinške šole, kakor nam je rekel profesor za risanje!“

A vsega tega krása je bilo kar nenadoma konec . . . Izza vijoličastega obzorja se je prikazala rdeča solnčna obla. Zdelo se je

skoro, kakor bi solncu mraza zardevalo lice. Toda počasi je obledelo, žarki njegovi so prodirali zmagovito skozi premraženo ozračje in z neusmiljeno brezobzirnostjo so rušili vse to, kar je bilo tako čudovito stakala hladna noč. Bel prah se je usipal z žic, z dreves, streh in ograj in kmalu ni bilo ničesar več zaznati o prejšnji krasoti, o prejšnji prelesti . . .

Začudila se je, kako to, da toplota razdira to, kar je ustvaril mraz, in naopak? Odkod ta sovražnost moči ene in iste narave?

A dolgo je ni mučilo to vprašanje. Ko se je bil ves ta kras, ki jo je ravnokar še zanimal, razpršil v nič, je bila tudi njena pozornost že drugje.

Zdaj šele je zapazila, da se z nekako iskrenostjo vpirajo vanjo oči vseh ljudi, ki so jo srečavali, zlasti pa moških. Sicer ji ni bilo to nič novega; bila je vajena, da jo je kdo z zanimanjem pogledal, in slutila je tudi že, zakaj se to godi, toda tako koprnečih, tako željnih pogledov ni bila zapazila še nikdar kot danes. Osupnilo jo je to, ker ni vedela, da so prav danes vsled ostrega zraka kakor vrtnice žarela njena lica, žarela tako, da jih je moral biti vesel vsakdo, vsakdo, ki jih je uzrl. In to veselje je menda izzivalo tudi one smehljaje, ki so jo pozdravljali venomer, one smehljaje, ki jih ni prav umela, a jih je vendar vračala — milo za drago. Tudi ona je bila vesela, vesela sama sebe in vesela ljudi, ki so ji bili kar hkratu tako dobri in prijazni. Z neko slastjo je prejemale kakor darila vse te žarne poglede, ki so se vpirali vanjo, vse te smehljaje, ki so jo pozdravljali tako iskreno . . .

Ko je tako stopala mirno in zavestno, uverjena, da je ves svet le radi nje tu, ji je prišel nasproti mlad, lep, elegantno oblečen gospodek, z majhnimi, še nežnimi, a vendar predrzno nakvišku zavihanimi brkicami. Bil je še nekoliko korakov oddaljen od nje, a že je prodiral vonj finih parfumov do nje. Tak vonj je nad vse ljubila in to bi ji bil višek sreče, če bi imela kdaj toliko denarja, da bi si bila kupila stekleničico take dišave. Že zaradi tega vonja se ji je prikupil neznanec. Toda tudi sicer ji je ugajal. Ah, kako je strmel vanjo in kako svetel, bister mu je bil pogled! Imel je modre oči, da jih je nehote primerjala z vijolicami in da se ji je zdelo, kakor bi prav iz teh oči prihajal oni sveži vonj, ki ji je del tako dobro. Kar nehote menda sta se drug drugemu nasmehljala. Povedati bi ne bila mogla, kdo se je nasmehljajal preje. Morda oba obenem. Kakor iskra je šinilo nekaj med njima . . . Takoj je čutila, da mu je všeč, in to jo je navdajalo s sladkim razkošjem. Še nikdar

ji ni tako vztrepetalo srce kakor zdaj, ko jo je zadel žarek njegovega očesa. Kri ji je zaplala v obraz, da so se ji še bolj razžarila lica. Nekaj se je završilo kar hipoma med njima . . . Ko je bila mimo njega, ji srce ni dalo, da bi se ne bila ozrla za njim. A prav v tistem hipu se je ozrl tudi on. Sram jo je bilo, in vendar, če bi ji bil namignil, pa bi bila zletela k njemu in šla bi bila ž njim, kamor bi bil hotel . . . Tako čudno se ji je godilo.

Še so jo srečavali ljudje, še so prijazno vpirali vanjo oči, še se ji nasmihevali, a ona ni videla tega nič več. Samo one oči so gledale še vanjo, one svetle, modre, dehteče oči . . .

„Danes je božični dan!“ je vzdihnila zdajpazdaj sama pri sebi, kakor bi se bila zavedela tega šele zdaj, ko so se ji bile prisvetile one sladke oči, ali kakor bi bila hotela poudariti, da bi bil vsak drug dan v letu premalo slovesen za tak dogodek, za tak doživljaj . . .

„Danes je božični dan!“ je vzkliknila. A pri tem je mislila nanj in duša ji je drhtela ob teh mislih . . .

II.

„Kod si hodila tako dolgo, Dragica? Ti nesrečno dete!“

Mati je sedela v beli jopici in z belo čepico na glavi na postlani postelji. Poleg sebe je imela debelo mašno knjigo, ki jo je bila ravnokar odložila. Bila je že več let hroma. Le s težavo se je ob palici plazila po sobi gori in doli, ven pa že davno ni prišla. Njeno lice je bilo blede, a navzlic temu čedno. Dasi stara le nekaj nad štirideset let, je bila že popolnoma siva in to jo je delalo nena- vadno častljivo.

„Kod si hodila tako dolgo?“ je ponovila, ko se je hči nekoliko obotavljala z odgovorom.

„Dolgo, praviš, mama? Pomisli vendar!“

„Da, da, tri maše! . . . No, pa si bila pri vseh treh mašah?“

Hči je povesila oči, kakor bi se bala, da bi ji ne čitala mati resnice v njih. Potem pa je odvrnila, izogibajoč se pravnemu odgovoru:

„Ali mama, kako čudno izprašuješ! Najprej se čudiš, da me dolgo ni, zdaj pa . . .“

„No, da, da! . . . Že dobro, že dobro! . . .“

Zadovoljno so počivale materine oči na hčeri. Pomolčala je malo, potem pa rekla:

„Pojdi sem, Dragica, pojdi sem, da te poljubim!“

„Precej, mama, samo preoblečem naj se!“

Zamenjala je naglo praznično obleko z domačo, vsakdanjo ter stopila k postelji. Mati ji je položila najprej roko na glavo, vprla ljubeznivo pogled vanjo, potem pa jo nežno poljubila na ustnice, rekoč: „Ti moja hčerka, ti moja edinka! . . .“

Pri tem so se ji porosile oči. Nenavadno tople, polne ljubezni so bile njene besede.

Hči je bila vsega tega že tako vajena, da ni napravila materina ginjenost nanjo nobenega posebnega vtiska, kajti ponavljal se je ta prizor domalega vsak dan. Vendar pa je bilo materi danes še mehkeje pri srcu nego sicer, kajti tista mokrota v očesu se je hipoma strnila in po licih sta ji spolzeli dve debeli solzi . . . To je hčer malce vznemirilo in pripomnila je:

„Danes vsaj ne boš žalostna, mama!“

„Ah, kdaj pa naj bom žalostna, ako ne na ta dan?“

Hči je pomislila in se spomnila. A v tem je tudi že mati izrekla s tresočim glasom:

„Ali ne veš, da je prav na ta dan odšla ona — sestra tvoja?“

Tudi hčeri se je sklonila glava. Tudi njej je obvela nekaka otožnost srce. Stopile so ji pred oči vse tiste bridke stvari, katerih ni umela, katere je tudi vedno zopet pozabila, ker je bila preotročja, da bi se ji bile globoče vtisnile v srce, a katerih neprijetnost je vendar čutila, kadarkoli jo je mati spomnila nanje. Odvadila se je bila že svoje sestre, ker je že nekaj let ni bilo doma, a kadar se je je domislila, se ji je vendar stožilo po njej. Saj sta se igrali skupaj, dasi je bila pet let starejša od nje, in stoinsto prijetnih spominov se ji je obudilo, kadar se je zamislila v tiste čase, ko sta bili še obe majhni, še obe nedorasli. A potem se je bilo kar čez noč vse izpremenilo, kar čez noč je bila prišla nesreča v hišo. Sicer v izobilju niso nikdar živeli, odkar je pomnila ona. Oče njen, ugleden uradnik, a brez premoženja, je bil umrl zgodaj in mati ni imela drugega nego borno pokojnino. A vendar je bilo neko prijetno, tiho zadovoljstvo v hiši, dokler se ni zgodilo tisto . . .

Draga ni tudi danes še nič natančnejšega vedela. Slutila je pač nekaj, toda njeni pojmi so bili le deloma v skladju z dejstvi. Poznala ni še življenja, zato tudi resnice poznati ni mogla. V svoji bujni domišljiji si je predstavljala vse mogoče stvari, ki pa z istino niso bile v nikaki zvezi.

Včasih se je lotila silna radovednost, da bi bila vprašala mater, kam je šla Milka in zakaj je šla. A od tega jo je odvrčal

neki negotov čut. Morda se je bala, obnoviti materi rano s takim vprašanjem, mogoče tudi, da ji je dopovedovalo nekaj, da gre tu za reči, katerih še ne sme vedeti . . .

Mati in hči sta nekaj časa molčali, vsaka v svoje misli zatopljena. A bilo je videti, kakor bi postajala mati bolj in bolj žalostna. Sicer se ji ni utrnila nobena solza več, a v obraz se ji je začrtavala bolj in bolj grenka bridkost. Suhi, skoro prozorni prsti njeni, s katerimi je gladila mehke hčerine lase, so trepetali in slabotni nje život je stresalo nervozno zhibanje. Gotovo ji je to, s čimer so se bavile njene misli, povzročalo hudo dušno bol.

„Kaj ne, Dragica . . . kaj ne, Dragica, ti mi ne storiš kaj takega? . . . Oj, Dragica, ti moj up, ti moja nada!“ Glas njen je bil proseč in z neko pobožnostjo je pritisnila svoje osinjele ustnice na teme hčerine glavice.

Hči ni odgovorila. Že stoinstokrat jo je bila mati vprašala to. Prvikrat tisti grozni dan, ko je bilo potočenih toliko solz, ko je njena sestra ležala in so se tako skrivnostno odpirala in zapirala vrata stranske sobe.

„Kaj ne, kaj ne, Dragica, ti mi ne storiš nikdar kaj takega?“ S pretresljivim ihtenjem ji je bila tistikrat zastavila to vprašanje, kakor bi bila vsa njena tolažba vera v to, da se ji ne izgubi še druga hči, ko se ji je izgubila prva. Draga pa, ne da bi vedela, kaj hoče mati s tem, in samo zato, ker se ji je zdelo, da ji drugačnega odgovora dati ne sme, ji je z jokajočim glasom obljubovala, da ne bo taka kakor njena sestra . . . Neštetokrat se je potem še ponavljalo tisto vprašanje, vselej, kadar je mater premagala bridkost, in vselej je materi zatrjevala, da bo drugačna, da ne bo posnemala svoje sestre . . . Mati pa je bila po takih odgovorih pomirjena, dasi je vedela, da hči njenega vprašanja ne more umeti. Upala je nemara, da se že zave o pravem času pomena svoje obljube. Verjela ji je, verjela ji je to, verjela vse, celo stvari, ki bi jih bila morda ob boljšem preudarku spoznala za neistinite — pač zaradi tega, ker bi bil padel glavni steber njene tolažbe, ako bi bila dvomila o istinitosti hčerinih besed, mogoče tudi vsled tiste neskončne ljubezni materine, ki prezre na lastnem otroku tako rada vse slabosti . . .

„Kaj ne, Dragica, ti ne boš taka?“ je vprašala še enkrat s posebnim poudarkom mati hčer, kakor bi jo plašilo, da tako molči danes, kakor bi hotela izsiliti iz nje zagotovilo, da ni pozabila že tolikokrat dane obljube.

In zdaj je hči odgovorila:

„Ne, mamica, jaz te bom vedno ubogala in vse bom storila, kakor boš ti hotela!“

„Da, da, Dragica, ubogaj, ubogaj me! Ubogaj me, Dragica, in — boj se moških!“

„Saj se jih bojim!“

In vprla je svoje nedolžne oči v mater. Tej pa je zautripalo srce in zopet se ji je prisvetila solza v očesu — to pot solza istinite radosti . . .

(Dalje prihodnjič.)

Za daljnimi gorami.

Za daljnimi gorami ugaša zadnji svit . . .	Prišla bo k rosnim rožam ljubezen na poset,
Za daljnimi gorami je tih večer razlit. —	sklonila, poljubila bo žarni rožni cvet . . .

Zasanjala bo sanje
o lepih, solnčnih dneh
in dahnila na lice
mi blažen bo nasmeh . . .

Kristina.

Tvoje ime.

Ime sem tvoje šepetal jutranji zarji koprneči in v mrak večera krvaveči, ko je iz prekogorskih dalj na oknu tvojem, o Helena, poslednji žarek trepetal.	In pozno me je sen obdal: šla si med klasjem v poldan vroči po poti, v daljo se vijoči . . . Ime sem tvoje šepetal, poljubljal sem ti krila bela, saj bil sem njive solnčni val.
--	---

A danes bi se radoval,
da kosec sem z jekleno koso
in ti poljé, pokrito z roso,
poljoče tja do zlatih dalj.
Kosil, kosil bi, o Helena,
in tvoje ime bi šepetal . . .

Vladimir.

Nori Tone.

Spisal Vojeslav Molè-Spitignjev.

aj sem jim storil, da me vedno pretepajo?"

Pri srcu mu je postalo hudo, da bi bil zbežal daleč odtod, daleč, pa sam ni vedel kam. Solze so se mu ulile po licu in glasno je zaihtel. In stekel je doli po bregu, skakal čez kamenje, spotaknil se

dvakrat, trikrat, pa je zopet vstal in bežal, bežal. Ustavil se je pri reki.

Nad bregom se je belila koča; bila je siromašna, slamnata streha ji vsa razrita, namesto zlomljenih šip so zrle iz malih, udrtih oken umazane cunje. Videti ni bilo nikogar, le iz notranjščine je bilo čuti zdajpazdaj glasen, surov smeh, včasih je zaklel vmes nizek moški glas . . .

„Smejejo se mi,“ je pomislil in je iznova zaihtel. Utrujen je bil; naslonil se je na veliko skalo in se zamislil. A misli so se mu menjavale neprestano, hitro, pred očmi so mu vstajali krohotajoči obrazi in bežali in videl je dvignjene pesti in grozeče poglede, a tudi to se mu je tajalo pred očmi . . . In za hip je postalo vse mirno, le srce mu je glasno utripalo . . . Zagledal se je v reko.

Voda je šumela in kipela, le v globokem tolmunu pod visoko skalo je bila mirna, prozorno zelena, da se je razločno videlo hrastovo deblo, ki je ležalo tam na dnu že leta in leta. Na nasprotnem bregu so se vzpenjale skale, nad njimi so se temnile črne smreke in zrle nemo, zamišljeno na reko.

Tu je stopil nekdo nad bregom iz kočice in zaklical z osornim glasom:

„Kam si se zopet izgubil, butec? . . . To-o-ne!“ . . .

Deček se je stresel in se potisnil bliže k skali, da ga oni ne bi zagledal.

„Zopet me išče,“ je zašepetal. „Zopet me bo tepel!“ . . .

Prestrašil se je in zrl z izbuljenimi očmi v vodo. Bežal bi, bežal, pa kam? . . .

Brat njegove matere — pa ga tako preganja! Kako je danes kričal nad njim! . . . „Nič ni bila vredna tvoja mati, vlačuga je bila, spečala se je z grajskim lovцем, pa je tebe dobila . . . Pa saj jo je Bog tudi kaznoval — na cesti je umrla brez Boga . . . In tebe

tudi ni bilo potreba na svet, ti pregrešni sad, da si sedaj v nadlego poštenim krščanskim ljudem . . . Ti tepec, norec! . . . In dvignil je pest nad njim in ga udaril, da se mu je ulila kri . . .

Tone ni poznal svoje matere, a težko mu je bilo, ko je govoril stric te njemu neumljive besede. In potem je vedno plakal in ihtel, a oni ga je bil in pretepal . . .

In spomnil se je, kako beže otroci na vasi za njim in kriče: „Oj, Tone! Nori Tone! . . .“

A odrasli so vpili nanj: „Sin vlačugarice!“

Pritiskal se je k skali, komaj si je upal dihati . . . In v glavi so se mu križale misli druga z drugo.

Oni na bregu je zaklel in stopil v kočo.

Tone si je oddahnil . . . Kako se ga boji tega strica! Le ded ga mnogokrat obvaruje njegovega srda. In kadar sta sama, mu vedno pripoveduje, da njegova mati ni bila zlobna, le preveč je verjela sleparju, ki jo je potem zapustil . . . „A ti tega še ne razumeš,“ je pristavil vselej in ga pogladil po laseh. „Revček si, Tone, sirota si! In jaz sem že star, kmalu bom umrl. Kdo te bo potem varoval?“ . . . Ej, ded je res dober, a stric je zloben . . . In ko ne bo več deda, kako bo potem? . . .

Tone je mislil in mislil in vedno tesneje mu je bilo pri srcu. Bežal bi bil, bežal . . .

Reka je šumela in se penila, nad njo so se vzpenjale skale, visoko gori so se temnile smreke . . .

Na bregu so se oglasili koraki in nekdo je zaklical: „Tone!“

Deček se je vzdramil iz misli in je ves strepetal . . . Kot blisk mu je švignila misel skozi glavo — pred očmi je videl grozečo pest, temne poglede . . . „Bežati moram!“ . . .

In stopil je . . . eden . . . dva koraka . . . zmanjkalo mu je tal . . .

„Tone!“ je zaklical oni glas močnejše.

Odgovorilo mu je zamolklo grgranje, oni na bregu ga ni mogel slišati.

Na bregu se je zdajci prikazala sključena starčeva postava, oprta na palico. Bil je ded. Ozrl se je na reko in je videl, kako so odnesli valovi nekaj belega med skalovje. Zaslonil si je z roko oči, a ni videl ničesar, že je izginilo za skalo.

„Tone, kje si? Jaz sem! Ded tvoj!“

Nihče se ni oglasil. Veter je zavel in starcu je zavihrala brada in ves se je stresel v temni slutnji . . .

Latinsko pleme in Jugoslovani.¹⁾

Spisal **Bogumil Vošnjak.**

Latinci! Kdo bi si bil pred kratkim časom mislil, da zavzame ta beseda kdaj odlično mesto v sodobni politični terminologiji? Na vztoku ima ta beseda še dandanes čisto poseben pomen. Tam imenujejo namreč domačini vse katoličane Latince, kakor da bi vso Evropo združevala le latinska kultura, kakor da bi imeli evropski narodi še danes le en književni jezik. Dočim pa je na vztoku ta pojem verskega značaja in izraža hudo nasprotje napram pripadnikom vzhodne cerkve, rabijo na zapadu to besedo politiki in etnologiji, da bi ž njo označili plemensko celoto.

Vendar se nehote nasmehnemo, kadar rabimo izraz „Latinci“, in ta nasmeh izzivlje kontrast med visoko donečo besedo in med realnim, bednim življenjem teh neznatnih sinov velikih očetov. Svojih slavnih pradedov se le redko spominjajo črevljar Tulij, branjevka Porcija, perica Aspazija in tovarniški delavec Cesare. Kako sijajna je bila latinska prošlost in kako bedna je sedanost! Vzvišenost in komika si podajata roko. Prav malo hasni, ako popeva sanjavi D' Annunzio o latinski duši, ako se ognjeviti dijaki navdušujejo za latinski genij. Gospodarska beda je neizprosna in ne ukloni tilnika pred genijem latinstva.

Latinsko pleme obsega vse Romane in latinska zveza bi morala ščititi vse Latince, ki bivajo v raznih državah. Nikakor si ne smemo predstavljati tega panromanizma kot pokreta, kakršen je vseslovanski. Nikdar ne sme pozabiti nepristranski opazovalec, da so vsi ti latinski narodi že zdavnaj prispeli na vrhunec razvitka, da so si ustvarili svojo stáro kulturo in da so že prestari in preslabi, da bi si ustvarili nove oblike kulturnega in državnega življenja. Vsak latinski narod je že dosegel svoj politični ideal in velikih realnih ciljev manjka, dočim se nahajajo slovanski narodi šele v nekaki prehodni dobi. Edino ibernsko gibanje, ki skuša zediniti Špance in Portugalce, se bliža morebiti zmagi, dasi ostane menda neuspešno

¹⁾ Da bode občinstvo, kateremu je ta članek namenjen, vedelo, s kakega stališča mu je presojati njega vsebino, pripominjamo, da je bil spisan že pred tremi leti.

zaradi strupene mržnje, ki loči oba bratska latinska naroda. Na kongresih, ki se na njih razpravlja o tem gibanju, se po stari navadi sodobnih Latincev mnogo govori, ploska, napiva, a malo dela.

Panlatinska ideja je mrtva ideja brez bodočnosti in more navduševati samo sanjače, ki ne vpoštevajo pomena plemenske degeneracije v življenju celih narodov. Stari narodi se nikdar več ne pomlade.

Ni še dolgo, odkar se v slovanskem časnikarstvu mnogo govori o zvezi latinskih narodov s Slovani proti vsenemštvu. Skromni so bili začetki tega gibanja. Ko je lepa Jelena črnogorska kot italijanska kraljica prispela v večni Rim, je nastal nekak preobrat v slovanskem in italijanskem javnem mnenju. Pisalo in govorilo se je v Italiji mnogo o Črni gori in o Jugoslovanih. Ljudje, ki pišejo časnike, in dnevni politiki so z redkimi izjemami še mnenja, da odločajo v zgodovini narodov posamezne osebe na prestolih in vojskovodje na bojiščih, in ne uvidevajo, da so to le statisti. Prave gibne sile svet pretresajočih pokretov in dogodkov je treba iskati povsem kje drugje. Razmotrivanje o tem zanimivem problemu bi nas morebiti privedlo do zaključka, da se vsemu dosedanjemu zgodovinospisju bliža hud poraz.

Knez Nikola je gotovo razborit državnik, ki zna porabljati v svoj prid ugodni položaj. Izprevidel je, da bi bilo velikega pomena za njegovo državo, ako se začne Italija zanimati za Jugoslovane. Da se pa to zgodi, treba je pripravljati tla, treba je izkoreniniti ves stari srd in sovraštvo, ki globoko tiči v slovanski duši proti Italijanom. Začelo se je ono gibanje med nami, ki je zagovarjalo najprej prijateljstvo z Italijani, pozneje pa z vsemi Latinci. Izključeno potemtakem ni, da se je spočelo to gibanje na Cetinju. Trditi tega ne smemo, pač pa lahko slutimo.

Pred leti so se čitale v naših listih v onem koticu, kjer se razpravlja o zunanji politiki, kratke notice o neki bodoči zvezi Slovanov z Latinci. Priznati je treba, da se v tistem koticu premnogokrat šopirijo čudne misli in nasveti, ki so se slučajno kje pograbili in uvrstili, da bi polnili list. Dokler se je morala slovansko-latinska zveza zadovoljevati s skromnim mestecem v naših listih sredi novic o zunanji politiki, je bilo odveč pečati se ž njo. Dandanes bi pa bilo neodpustno, ko ne bi razpravljali o njej. Naglašati je treba, da mora biti ta zveza tudi kulturnega pomena, ker se more skleniti edinole med narodi in ne med državami. Ne države s svojimi odgovornimi vladami hodijo v prvi vrsti v poštev, ampak narodi

sami. Taka zveza bi morala imeti končno smotre in posledice, kakršne ima zveza med različnimi slovanskimi narodi, to je smotre, tikajoče se kulturnega življenja. Radi tega moramo biti oprezni. Države, ki sklepajo zveze, se ozirajo samo na trenutno politično korist. Pogodbe, sklenjene med državami, nimajo mnogo pomena za notranje življenje celih narodov. Zveza med narodi samimi se sklene, ne da bi zviti diplomati pri zeleni mizi podpisali pogodbe, sklene se v svrhu, da bi dobilo kulturno življenje obeh narodov enoten značaj. Take zveze se sklepajo ne na desetletja, ampak na stoletja, na veke. Kadar se govori o zvezi med narodi, ne sme se pozabiti, da je nedopustno uporabljati politično frazeologijo, ki je na svojem mestu, kadar se govori o dvozvezi ali trozvezi ali kaki drugi podobni zvezi, ki se sklepa med državami. Pri zvezah med narodi samimi pa je treba vpoštevati vse to, kar se ne da tehtati in meriti, vse to, kar površne „zunanje politike“ najmanj vznemirja, to so rasa, pomen degeneracije za življenje narodov, skupne tradicije, stopnja kulturnega in gospodarskega razvoja. Poročevalce o dogodkih zunanje politike pa zanimajo navadno čisto druge stvari: število vojakov, cesarji in kralji, ministri in druge slučajnosti. Ako se razpravlja o zvezi med narodi, kakršna bi morala biti latinsko-slovanska zveza, treba je uvaževati argumente in probleme, ki v navadni zunanji politiki ne hodijo v poštev. Mučno je vsekakor za vsakega, ki ljubi točne definicije in sovraži meglene pojme, kakor Latinci, latinski svet, človeštvo in nebroj drugih, ako se mora posluževati takih mogočnih, visoko donečih, preširokih, vse in ničesar ne izražajočih besed. Še bolj mučno je pa tako razmotrivanje za one, ki vedo, koliko je treba med nižjimi sloji narodov še drobnega dela.

Degeneracija romanskih, to je latinskih narodov, ne more ostati prikrita razumnemu opazovalcu. Tudi znanstveno se lahko dokaže ta degeneracija. Vendar nam lahko nadomestuje znanstveni dokaz neko važno in nepobitno dejstvo. Težišče vsega našega kulturnega življenja in vse naše civilizacije je dandanes na severu. Južna polovica Evrope, kjer bivajo latinski narodi, je prav malo pripomogla k mogočnemu razvitku tehničnih ved in k splošnemu napredku, katerega so povzročili v prvi vrsti severni narodi. Politična in gospodarska svoboda, parlamentarizem in prve narodnogospodarske šole so se porodile v Angliji. Sploh ni mogoče zanikati, da je Anglija ogromnega pomena za našo civilizacijo, da so izumeli pod meglanim angleškim podnebjem prve stroje in da se je tam gori na severu najprej kazala ogromna važnost novodobne asociacije de-

lavstva. V vseh panogah gospodarstva in na znanstvenem polju se odlikujejo skoraj izključno le severne države. Državna in narodnogospodarska veda v novodobnem zmislu besede je prišla s severa in se tudi tam najbolj izpopolnjuje. Angleži so pritisnili politični ekonomiji pečat svoje individualnosti. Narodno gospodarstvo se ne iznebi izlahka pečata, ki bo pričal, da se je rodilo v angleški megli in tovarniškem dimu. Njen oče Adam Smith je polnokrven Anglež. Vsi drugi največji narodni gospodarji so bili rojeni pod severnim nebom.

Velika zmota bi bila, ako bi mislili, da so vsi Francozi Latinci. Severna Francija, tam, kjer je največ bogastva, največ tovarniških dimnikov, podjetnosti in delavnosti, se ne sme prištevati krajem, koder biva latinsko pleme. V severni Franciji je prebivalstvo večinoma keltskega in germanskega pokolenja in le površno polatinčeno. Edmond Démolins piše v svoji knjigi „Današnji Francozi“ o francoskem latinskem jugu: „Jug tira Francijo na ono pot, po kateri hodijo že Grčija, Italija in Španija. To je pot dekadence.“ In Démolins ni morebiti kak sanjarski literat, ampak trezen in hladen narodni gospodar, ki si je stavek dobro premislil, predno ga je bil napisal. O ogromni razliki med italijanskim severom in jugom sem podal že v svojih „Zapiskih mladega potnika“ jasno sliko. V industrijalni severni Italiji še vedno prevladuje nelatinska, keltska in germanska kri, kar je vzrok, da se sever tako silno razlikuje od latinskega juga. Sicer pa mora na vsak način tudi francoski in italijanski sever zaostajati za državami, kjer sploh ni Latincev. V teh poslednjih se je visoko dvignil tovarniški delavec in prisilil družbo, da ga varuje nezgod, mu daje dela in primerne zaslužke. Na severu je doma prava udobnost, ki je glavna podlaga naši civilizaciji. Neki sodoben publicist je to nasprotje med jugom in severom izborno označil: „Kdor potuje danes iz Londona v Rim, pride iz dežele, kjer vladata najrafiniranejša civilizacija in visoka kultura, v deželo, kjer vladajo barbarstvo, umazanost, surovost, nevednost, laž, beda.“

Ruska slovanofilska stranka je zagovarjala mnenje, da je ves zapad gnil in nesposoben, da bi dovršil velike naloge bodočnosti. Bajka o gnilem zapadu je zavladala v Rusiji in med drugimi slovanskimi narodi. Vse, kar se ustvarja na zapadu, je gnilo, nezdravo, smrti posvečeno. Zapadni narodi so stari, onemogli in dekadentni. Z vzhoda mora priti luč nove prosvete. Slovanofili, ki so toliko poudarjali mladeniško svežost vztoka, so pa sami bili vklenjeni v

sramotne okove degeneriranega bizantinstva. Sploh menda ni bilo primerno, tako strogo ločiti zapad od vztoka. Ako bi bili voditelji slovanofilov ostroumnejši, bi izprevideli, da germanski narodi niso nič manj sveži in mladi nego slovanski. S trditvijo pa, da je ves zapad gnil in nesposoben za nadaljni razvitek, so si nakopali mnogo nasprotnikov in povrh se je vsled tega pogreška povsem pozabilo, kje je treba iskati ta gnili zapad in kdo je ta gnili zapad. Latinski narodi so ta pravi, pristni „zapad“, nikakor pa ne germanski, ki imajo še mnogo, premnogo življenske sile v sebi.

Degeneracija latinskih narodov je dejstvo, s katerim je treba računati. Mogli bi klicati na pomoč očeta vede o rasah, Gobineau, v čigar glavnem delu bi našli točen odgovor na vprašanje, kaj je degeneracija. Pri vseh potomcih starih rodbin se kaže ista utrujenost, ista onemoglost in isto pomanjkanje življenske sile. Ni treba, da se javlja degeneracija telesno, mnogokrat se kaže le duševno, in to je še nevarnejše. Kar velja za posameznike in za posamezne rodbine, to velja za cele narode in plemena. Ni treba zamotanega znanstvenega dokaza, dasi nam ga nudi mlada veda o rasah, dostikrat zadostuje bistro oko, da zasleduje pojav degeneracije. Kar se pa tiče latinskih narodov, nadomestuje lahko dokaz že samo dejstvo, da so igrali žalostno, neznatno vlogo v enem času, ko so bili severni narodi pridno na delu, dasi bi bili oni zaradi svoje zgodovinske preteklosti prvi poklicani ustvariti to, kar so morali drugi ustvariti. Tudi v državnem oziru imajo Latinci v sedanji dobi prav malo tvorne sile. Združena Italija ni dokaz nove pomladi italijanskega naroda. Nemci in Francozi so združili Apeninski polotok v eno državo.

(Konec prihodnjič.)

Dan.

Nad vrhovi vstaja dan,
nad bučečimi lesovi,
nad valovi,
solнца božjega pijan.

Nad vrhovi vstaja dan,
jaz pa dvigam trudna vesla:
ah, da nesla
bi zvečer me v tih pristan! —

Vladimir.

Književne novosti

Ksaver Meško: „Mir božji“. Izšlo v založbi Ig. pl. Kleinmayra in Ferd. Bamberg v Ljubljani. — O tej novi, 11 tiskanih pol obsegajoči zbirki Meškovih umetniških proizvodov izpregovorimo več v eni prihodnjih številkih.

Nova železnica s Koroškega skozi Karavanke, Bohinjske gore in čez Kras v Trst. Kratek opis železnice v tehničnem in turističnem oziru. Spisal Maks Klodič pl. Sabladoski. — Str. 30. Cena 70 h, po pošti 5 h več. — Slovenci silo malo storimo za reklamo za svojo lepo domovino; pred vsem pa pogrešamo v naši potopisni, domoznanski literaturi knjižic, ki bi služile temu namenu. V zadnjem času je izšlo par takih brošur, ki jih je svet pozdravil z veseljem, in s tega stališča pozdravljam in priporočam vsakemu rodoljubu to knjižico, ki bo vsaj deloma pripomogla po svoje, da spoznavamo bliže prelepo slovensko zemljo, ki je v nekaterih delih večini tako malo znana, da je vprav sramotno. Tu imam pred vsem v mislih oni krasni predel slovenske domovine onostran Karavank, ki bo odprt po novi progi širšemu slovenskem občinstvu, — kamor naj se koncentrija vse naše narodno gibanje, zlasti pa turistika. To je naš divni slovenski Korotan, ki je po večini celo našim izobražencem prava španska vas, pred vsem pa prekrasni, slavni Rož. — Komu naših turistov je dozdej na misel prišlo posetiti naše brate onkraj Golice in Stola!? Daleč čez meje avstrijske je peljala marsikoga pot, — tužni Korotan, kjer je toliko narodnega dela — in velik kos tega dela je že samo občevanje z narodom v slovenščini — pa je ostal na strani, čakajoč odrešenja . . . Bog ve, ali mu prinese nova železnica to odrešenje! Klodič pravi takoj v začetku, da o tem ne more biti govora in da se nadejamo le najboljšega, — s tem optimističnim in bodrilnim uvodom je pridobil Klodič takoj moje simpatije, kajti nič mi ni zoprnejšega in bolj demoralizujočega nego tisto nejunaško, malodušno lamentiranje, da je Koroška izgubljena in da je vsak trud zastonj . . . Koroška še ni izgubljena samo pozitivnega narodnega dela je treba, tistega malega dela, ki ga imenujejo Čehi „mali narodni prace“, in lep kos tega dela reprezentuje turistično delovanje in posebno še na Koroškem, ki je eminentno dežela tujskega prometa. Vzbuditi zmisel za tako delovanje je postranski namen te knjižice in s tega stališča je vse hvale vredna. Na kratko, a jedrnat in toplo opisuje pisatelj ozemlje nove železnice, posebno Koroško. O Rožu bi si želeli malo več zanimivih podrobnosti. Spis pa je sploh kratek; v potopisnem delu zaostaja za tehničnim, v zadnjem oziru je pač izboren, vreden pisateljevega stanu. Uvrstiti ga moramo med najboljše spise tega žanra. Zato ga priporočam vsakomu, ki ima kaj zmisla ne le za novo železnico, nego tudi za lepe slovenske kraje, ki jih je otvorila potujočemu občinstvu karavanško-bohinjska železnica. Knjižico krasi tudi 10 lepih slik. Na koncu je pridejan zemljevid, kažoč ozemlje ob novi železnici.

Dr. Jos. C. Oblak.

„Pisanice“, prvi slovenski pesniški almanah. Tako se glasi naslov razpravi, ki jo je v izvestju c. kr. II. drž. gimnazije ljubljanske napisal g. dr. Šlebinger. Za primernim uvodom, ki nam v kratkih potezah omeni prvi razvoj slovenskega pesništva, kako se je pojavila cerkvena pesem v reformacijski dobi, kako so si razne nabožne pesmarice prizadevale udušiti iz življenja vzniklo narodno pesem, kako so se naposled pokazali prvi poskusi v posvetnem umetnem pesništvu — za tem uvodom

sledi vsebina „Pisanic“, katerih prve tri zvezke je bil 1779 do 1781 dal tatisniti Dev, četrtega pa, ki je bil ostal v rokopisu, je v lanskem izvestju imenovane gimnazije objavil dr. Šlebinger. Razprava nam podaja vsebino vseh štirih zvezkov dovolj pregledno, in primerno tudi opozarja na tuje vplive (n. pr. da je bard Marije Terezije in cesarja Jožefa, Mih. Denis, služil za vzor slovenskim pisaničarjem, da so nekateri epigrami samo razblinjeni prevodi Marcijalovih epigramov, da je opereta „Belin“ zasnovana po Metastasijevih vzorcih i. t. d.). — Poročevalčeva dolžnost ni, ponavljati vse, kar je v razpravi priznanja vrednega, tisto najde čitatelj sam; torej bodi spis samo toplo priporočen v proučevanje. Vredno pa se mi zdi izraziti željo, naj bi se bilo poskusilo še to in ono pojasniti in razložiti, kar je v razpravi izpuščeno ali samo z vprašajem opremljeno in čitateljevi iznajdljivosti prepuščeno, n. pr. kdo je med sotrudniki Pisanic B. E. (?), morda Erber ali Erberg (?); ali je verjetno, da bi bil Pavel Ritter (?) znani Valvasorjev sodobnik Vitezović i. t. d. Da je Kletwod izpuščen v tej vrsti, je pohvale vredno, kajti ne spada vmes; Marn sicer pravi v Jezičniku XIV 29: „V stiskanih (t. j. v prvih treh zvezkih Pisanic) je podpisov celih kaj malo“ in navaja med njimi, četudi z vprašajem v oklepaju, podpis Jur Kletwod (?), ne pomislivši, da je to le podpis v pesem vložena pisma, ki ga je nesrečni prokletec pisal očetu, ko ga je bil proklet, a pesem sama da je brez podpisa in da je „Klet bodi“ (sei verflucht) torej samo govoreče ime, kakršno si je dotični literat izmislil za prokletca. — Kremes (str. 19.) ima vprašaj. Pojasnilni odgovor bi bil: $\chi\rho\acute{\epsilon}\mu\tau\epsilon\varsigma$ se stalno ime skopušnih starcev v atiški in po njej posneti Terencijevi komediji; iz komedije je prišel Hrémes v pregovor kot reprezentant skopušstva in zakladoskrivalstva. Primeri Horacijev sklep prve epode:

Dovolj in predovolj si ti (Mecen) dobrotljiv me
obdaril, ne namerjam pa
kot Hremes v zemljo zakopati svoj zaklad,
razsipno ne zadjati ga —

V katerem zmislu da je Pohlin nazval opereto „prepevno prežo“, je težavno določiti: ali je to slovenska „preža“ (die Lauer) v pomenu „napeto gledanje in poslušanje“, ali je italijanka „presa“ (das Ineinandergreifen), zveza ali ujema, t. j. iz arijoznega poseganja glasov med glasove vzrasli in simfonično zaokroženi sprev? — Ali je „Škarkon“ (str. 19.) škrtljivec in skopuh? Odkod je izposojen? — Razprava ima na 5. in 6. strani ime ajdovskega potoka transkribirano z „Žubel“, jaz sem obliko v Pisanicah „Shubel“ čital za „Šubel“; napačno je pa oboje, kajti pritok Vipave, ki meji neko daljo med Kranjsko in Goriško in ki teče skozi Ajdovščino, se imenuje „Hubelj“. — O Edlingovem prevodu „Die Menschenliebe Josephs II.“, oziroma o Devovih verzih „Na gnadjivga g. prestavlavca“ in o njih servilnosti se mi zde opombe v razpravi (str. 5.) prav primerne! (Primeri Zbornik Sl. M. IV. 182.) Opoznamiti bi le še bilo, da je ta Edlingov prevod razen v drugem zvezku „Pisanic“ bil objavljen tudi v Linhartovi zbirki „Blumen aus Krain“ (str. 67.). — Pri slovarskih pohlinizmih smo radovedni, na kaj se etimologično naslanjajo; razprava se mora seveda zadovoljiti, da nam samo kratko pove besede pomen, n. pr. boltek (= kalin, Gimpel), koštomája (= turški raj, der Türken Paradies) itd. — „Koštamaja“ nam sicer Pohlin na strani 43. svojega glosarija tolmači z italijanskim „gusto mio“ (moje veselje); toda kdo naj smatra tako razlago za resno in znanstveno?! — V sličnem pomenu, kakor rabi Pohlin izraz „koštamaja“, sem večkrat že slišal izraz „koštamelj“ — in če je res to „turški paradiž“, tedaj bi mu bilo

iskati izvira v turščini, a ne v italijanščini. Kalinovo narodno ime „korarček“ (prim. italijan. „monachino“) nam je razumljivo, če se spomnimo rdečega ovratnika, a Pohlinov „bolt“ (ozir. boltek) je bržkone ljubkovalna okrajšanka (Koseform) kakega lastnega imena (Oswald?? Primeri priimke Bolta, Baltič, Bavdek). —

Najbolj zanimiva v „Pisanicah“ je pa alegorija o Belinu (Apolonu), kajti sumiti bi se dalo, da imamo razumeti za Belinom zgodovinsko osebo tedanje dobe, od katere so se tedanji naši prosvetljenci in prijatelji omike nadejali, da jim bo pokrovitelj in — spešitelj narodne izobrazbe. Kakor je Burja (veter) senca ali podoba neusmiljenih tiranov, tako je Belin „ena senca“, t. j. reprezentant dobrotljivih oblastnikov. In kranjske modrice tožijo, da jim njih laške sestre („nevtečne Lahinje“) v svoji nenasitnosti ljubljenega in težko pričakovanega Belina zadržujejo na Laškem, in one prosijo, naj ga jim vrnejo, kakor so obljubile vrniti ga, češ da Kranjice so ga Lahinjam le na kratek čas posodile, rok posojila da je že minul i. t. d. Kranjske modrice se obračajo dalje do Belina s prošnjo: „O ljubi nas, Belin! Goreče bomo me tebe vselej ljubile in ti poklonile Ovide in Vergile. Vsi Kranjci bodo tvojo ljubezen peli in vsa Ljubljana bo tebi čast in hvalo pela, češ da je po tebi prejela zlate čase. Njej boš ti to, kar je bil Rimu Avgust, namreč oče modric, vsa čast nje in nje svetlost.“ — Kdo naj bi bil takov dobrotljiv vladar, pokrovitelj modric in prosvetitelj? Mar cesar Jožef? Ta je bival v Italiji 1769, tisti čas pa je potoval po Rusiji. Ta je za Kranjsko in za Ljubljano preodanjen. — Morda nam je pod Belinom razumeti kot dobrotljivega oblastnika Frana Adama grofa Lamberga, ki je baš leta 1780 nastopil deželno glavarstvo na Kranjskem! Prav zmiselno se mi zdi, da so se pisaničarji pri njem hoteli s tako alegorijo ulaskati in prikupiti. Na to misel me napotuje takoj za opereto „Belin“ uvrščeni pozdrav ali čestitka s hronogramom 1780 „na veseli prihod njega ekscelence novega gospoda poglavarja kranjske dežele grofa Frana Lamberga“. Če bi se dognalo, da je bival prav pred nastopom deželnega glavarstva kranjskega v Italiji, postala bi ta kombinacija dokaj verjetna. — O tem naj nas pouče raziskovalci naše domače zgodovine! —

Sklepno hočem še poudariti, da bodi ta Šlebingerjeva razprava vzor programskim razpravam na naših srednjih šolah, kajti domače slovstvo in domača zgodovina, domače zemljepisje in naravopisje nudi za take razprave gradiva dovolj. —

L. P.

Iz „Časopisa za zgodovino in narodopisje“ so izšle v ponatisku tri razprave vseučiliškega profesorja g. dr. K. Štreklja, in sicer „Razlaga nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju“, „Nekaj prispevkov k slovenski bibliografiji“ in „Književna poročila“ (ocena knjig „Materialy dlja istorii slavjanskoj filologii“ in Iv. Šašljevih „Bisernic“) ter razprava dr. Fr. Ilešiča: Početki štajersko-slovenske književnosti v XVIII. stoletju. Tiskala tiskarna sv. Cirila v Mariboru, 1906.

„Zgodovinska knjižnica“. Izdaje „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru. I. oddelek: Pomožna znanstva. 2. zvezek: Prazgodovinske izkopine. Cena 40 vin. Tisk „Zvezne tiskarne“ v Celju 1906.

Ob koncu šolskega leta. Pod tem zaglavjem se hočemo ob kratkem ozreti na letošnja šolska izvestja kranjskih srednjih šol, opozoriti na znanstvene članke, ki jih prinašajo, in končno reči nekaj besed o našem srednjem šolstvu pa njegava razvoju.

Začnimo s slovenskimi izvestji!

Peto izvestje mestne realke v Idriji ima na čelu dva članka, namreč: „Nekaj fizikalnih poizkusov“, spisal Julij Nardin (17 strani, z 12 slikami), in „Učni načrt za telovadbo na realkah“, preložil Ivan Bajželj (16 str.). — Pri terminologiji je prelagatelju pomagal prof. dr. Josip Tominšek, kakor čitamo v opombi.

Prvo izvestje škofovih zavodov v Št. Vidu nad Ljubljano prinaša kratek spis „Naši cilji in smotri“ (pisatelj ni podpisan), v katerem se razlaga, kakšni nameni so vodili škofa, ko je ustanavljal svojo gimnazijo. Pred običajnimi šolskimi vestmi je natančnejši še zapisnik učiteljske knjižnice, ki ga je sestavil Anton Jarc.

V izvestju c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani je priobčil marljivi dr. Janko Šlebinger članek: „Pisanice“, prvi slovenski pesniški almanah. (30 str.) V uvodu riše pisatelj novo dobo, ki se je začela pod vplivom prosvetljenega absolutizma v našem slovstvu v drugi polovici osemnajstega stoletja; natančno navaja vsebino vseh štirih zvezkov „Pisanic“ in na kratko označuje pesniški jezik v njih.)

S tem sem pri kraju s slovenskimi izvestji!

Izvestje I. državne gimnazije v Ljubljani priobčuje temeljit spis izpod peresa prof. Alfonza Paulina „Die Farne Krains“ (44 str.). To je pač najvažnejši članek, kar so jih letos prinesla kranjska srednješolska izvestja.

Izvestje gimnazije v Novem mestu ima na čelu četrto nadaljevanje članka „Das k. k. Staatsobergymnasium in Rudolfswert“ (16 str.) izpod peresa umrlega prof. dr. Gasperja Pamerja. Pisatelj razpravlja tu zgodovino novomeške gimnazije in govori pod zaglavjem „Die Anstalt in ihrem Verhältnisse zur Aussenwelt“ o počitnicah, šolnini in ustanovah.

Za izvestje gimnazije v Kranju je spisal ondodni katehet dr. Frančišek Perne članek „P. Tom Burke (1830—1883). Značajna slika iz zgodovine cerkvene zgovornosti. (Str. 18.) V uvodu podaja pisatelj kratko zgodovino irskega naroda, potem pa popisuje življenje slavnega irskega govornika P. Toma Burkeja pod temi-le zaglavji: I. Mladostna leta — šolanje — doma in v Italiji. II. Delovanje na Angleškem in na Irskem. III. V večnem mestu in v domovini. IV. V Ameriki. Opisovanje Burkeovega življenja v zadnji dobi in oceno njegove zgovornosti je odložil pisatelj za poznejši čas.

Za izvestje ljubljanske realke je opisal prof. Friderik Juvančič članek: „Über Gallizismen in Lessings kritischen Schriften“. (Str. 26.) — Pisatelj opredeli najprvo pojem besede „galicizem“ (= vsaka francoska jezikovna posebnost, potem vsako posnemanje francoščine v tujih jezikih), nato pa razklada, v koliko je vplivala francoščina na Lessinga, in sicer v leksikalnem, pa tudi slovničnem (frazеологічнem in sintaktičnem) oziru.

Med navedenimi članki prevladujejo nemški. Značilno za naše razmere! In vsebina! Slovence bodo zanimali le trije: Paulinov, Šlebingerjev in Pamerjev, saj se ozirajo na naše rastlinstvo, oziroma na našo literarno in obče prosvetno zgodovino. — Škoda, da ni napisal Paulin svojega članka v slovenskem jeziku. Prav tako škoda, da se ni našel domačin, ki bi bil pregledal zanimivi arhiv novomeške gimnazije in nam opisal nje zgodovino v našem jeziku. —

Klasifikacija je bila vobče ugodna. — Le žal, da je med domačini učitelji še vedno takih, ki trdijo, da je treba zato pritiskati na naše dijake in jih

1) O „Pisanicah“ je priobčena posebna ocena na str. 567. sl.

kar možno strogo cenzurirati, da se preveč ne pomnoži naš — duševni proletarijat. Tudi mnenje!

Po učnem načrtu so naše srednje šole pravzaprav nemškega značaja, ako odštejemo utrakvistne nižje razrede. Ministrstvo je sicer dovolilo, da se smejo na idrijski realki vsi predmeti v višjih razredih poučevati v slovenščini s tem pogojem, da se predlože za dotične predmete odobrene šolske knjige v slovenskem jeziku. Kakor čujemo, delujejo na idrijski realki z ravnateljem vred same mlade, čile, vnete moči. Ako bi bili ti mladi možje šli takoj na delo, ko so zvedeli o omenjenem ministrskem dovoljenju, in poskrbeli potrebnih knjig, bi se bili že preteklo šolsko leto učili v V. razredu če že ne vsi, pa vsaj nekateri predmeti v materinščini. Ker se pa za to niso pobrigali — slišali smo o raznih obljubah, ki se žal niso izpolnile, — so se morali razen verouka vsi predmeti učiti v nemščini kakor na nemški realki v Ljubljani. Ko so ustanavljali mestno realko v Idriji, so govorili, da bo to prva slovenska srednja šola. A še danes ima nemški značaj!

Izpregovoriti hočem še o neki stvari. Že stara resnica je, da biva le v zdravem telesu tudi zdrav duh. In prav za zdravje naše ljube slovenske srednješolske mladeže vse premalo skrbijo. Le odprimo nemška srednješolska izvestja pa berimo, kako Nemci negujejo zdravje srednješolcev. Dijaške igre gojijo z največjo vnemo. Kako malomarno postopajo v tem oziru nekateri učitelji pri nas, o tem rajši molčimo! Šolske izlete, poučne in zabavne, prirejajo na nemških zavodih sistematično. Pri nas vržejo z običajnim majniškim izletom ljudem nekaj peska v oči, pa je stvar rešena. Dalje! V zdravstvenem oziru preiščejo vsako leto vse učence, od prvega do zadnjega, bolne in zdrave. Izmerijo jih po velikosti in po prsnem obsegu, stehajo jih, določijo stanje njih hranitve, pregledajo oči in ušesa, posebno natančno pa zobe. In pri nas! Koliko bi se tu lahko storilo od privatne strani, ako se že ne ganejo pristojna oblastva! Pa hočemo, da nam nebo nakloni boljših, lepših dni. Naklonimo, priborimo si jih sami s tem, da skrbimo za našo mladež, za njeno telesno in duševno zdravje.

S tem zaključujemo svoje opazke o naših srednjih šolah. Povedali smo odkrito svoje misli, nikogar nismo mislili žaliti, ampak le po svoje pripomoči, da se izboljšajo naše srednješolske razmere.

Zur Geschichte des volkstümlichen Hauses bei den Südslaven. Von dr. M. Murko Graz. (Separatdruck aus Band XXXV und XXXVI [der dritten Folge Band V und VI] der Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien). Mit 9 Abbildungen im Texte. Wien. Im Selbstverlage der Anthropologischen Gesellschaft. 1906. — Prezanimiva studija, o kateri še izpregovorimo!

Die Ortsnamen des Gerichtsbezirkes Ferlach. Sonderdruck aus dem 56. Programme des Staats-Obergymnasiums zu Klagenfurt. Johann Scheinigg. — O tej zanimivi in važni razpravi bomo pisali v prihodnji številki.

Seznamek markiranih potov v področju „Slov. plan. društva“ je ta mesec izdal osrednji odbor tega marljivega društva. Lično v platno vezana, zelo priročna knjižica obsega 6 tiskanih pol. Sprejeti so v seznamek vsi markirani poti „Slovenskega planinskega društva“, radi popolnosti zvez pa tudi nekatere nemarkirane ceste ob gorskih prelazih ter za zveze važni poti, ki so jih priredila druga društva. Gradivo je razdeljeno na 10 oddelkov, urejenih po zemljepisni legi in z lahko razpreglednostjo. Tako so v posebne skupine združeni poti v Podravskeih krajinah (na Kozjaku in na Pohorju), v Mislinjski in Šaleški pokrajini, v Savinskih planinah, v Posavskih pokrajinah pod Ljubljano in

po Dolenjskem, v Ljubljanskem okrožju (Skofjeloško in Krimsko hribovje všeto), v Radovljiški in Blejski okolici, v Karavankah in po Koroškem, v Julskih Alpah, po Notranjskem - Vipavskem ter v Tržaški okolici. V posameznih oddelkih so razvrščeni poti po glavnih izhodiščih, ki imajo radi lahkega pregleda poseben razpored, označeni pa so poti na kratko po smeri in po najvažnejših točkah, in kjer treba, je dodan v kratkih potezah tudi opis pota. Kot dodatek je natisnjen novi tarif za vodnike in nosače, ki je določen po okrajnih glavarstvih v Radovljici in Kamniku, in imenik novih in starih vodnikov. Nova knjižica je popoln seznamek vseh potov po slovenskih pokrajinah, ki se odlikujejo po prirodni lepoti in znamenitostih, in bode torej pravi kažipot ne samo turistom, nego sploh potujočemu občinstvu. Seznamek je prvo delo, ki obseza vse slovenske pokrajine. Prekoristno knjižico, s katero je „Slov. plan. društvo“ tako nenadoma podalo najširšemu občinstvu zanesljiv kažipot po vseh slovenskih deželah in ki je nanjo lahko ponosno, priporočamo najtopleje. Iz nje naj se tudi javni faktorji: deželni odbori, županstva in denarni zavodi prepričajo o obširnem in uspešnem delovanju „Slov. plan. društva“ in ga poslej bolje denarno podpirajo, nego so ga dosedaj, pomneč, da dela društvo dejansko neumorno za narod, za ljudstvo, kajti vse njegovo prizadevanje je v prosep živahnega prometa po lepih slovenskih deželah, ki donaša le korist in blagostanje prebivalcem in probuja vse sloje v narodnem in gospodarskem oziru.

Knjižico razprodaja osrednji odbor „Slov. plan. društva“ po 1 K, po pošti 5 vinarjev več. V knjigarneh se dobi po 1 K 20 vin.

Izvestje „Glasbene Matic“ v Ljubljani o 34. društvenem letu 1905/6. Izdal odbor, sestavil prof. Anton Štritof. Založila „Glasbena Matica“. Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

Evgenij Kumičić. Jelkin Bosiljak. Pripoved iz istarskoga života. U Zagrebu, Matica Hrvatska 1905. (Zab. knj. sv. 287—288).

Povest „Jelkin Bosiljak“ je bila natisnjena že pred 25 leti (1881) in pričujoča knjiga ima svojo literarno vrednost ne zaradi nje, ampak zaradi obširnega uvoda, ki zavzema tretjino knjige. Tu je postavil Kumičiću, umrlemu l. 1904., njegov prijatelj, prof. Cherubin Šegvič, lep spomenik; z veliko ljubeznijo in s stališča prijatelja je po najboljšem viru, po osebnem občevanju, temeljito opisano življenje in delovanje Kumičićevo. Z njegovo osebo pa nam stopa tudi njegova doba, doba novejših teženj v hrvaškem javnem življenju, dokaj ostro pred oči.

Kako je Kumičić deloval, si moremo splošno sami začrtati, predočujoč si njegove življenske vloge: po namenu svečenik, de facto profesor — je bil vesten politik, je postal neomahljiv poslanec (pristaš „stranke prava“), a bil je vedno marljiv in nadarjen pisatelj. . . . Bil je pa tudi nekaj, kar sicer ni njegova vloga, kar pa je vedno njegova nprav: značajan poštenjak! — Da je mož take vrste moral prestopiti mnogo bojev, da je morda dosegel kak uspeh, a vsekakor žel mnogo razočaranj, to si lahko mislimo sami, ako smo le malo pokukali v svet; Šegvičev životopis nam to dovolj potrjuje. — Pri nas je pisala o njem največ „Edinost“, ki je prinesla v prevodu tudi njegovo „Teodoro“.

Ako hočemo povest „Jelkin Bosiljak“ prav presoditi, nam je vedeti, da je Kumičić rojen — leta 1850. — na iztočni obali Istre. V njem je trda kremenitost istrskih tal, burna moč in valovito vzkipevanje kakor v razburkanem morju istrskem, a namah bajna, mirna globina in božajoče pljuskanje kakor pri spavajočem morju. Zato tudi tako ljubi svoje ožje rojake v Istri. Vse na njem je istinito, razburkanost

in mirnost, zato on sovraži neodkritosrčnost in puhlo neprepičanost pri izvestnih Hrvatih. V „Neobičnih ljudeh“ pravi: „Ne poznam noroda, koji za svojo domovinu toliko pije kakor naš hrvatski narod; vriedan je sožaljenja . . . O političkom moralu nemajo ni pojma, a tomu je kriv najgnusniji materializam . . . Psuju se, kano što se psuje služinčad u gospodskoj kući, a kod čaše kuju jedan drugoga u zvezde.“ Vendar je bil globoko preverjen, da je jedro hrvatskega naroda zdravo; lahkomišeln je po njegovem mnenju Hrvat, a pošten in naposled bo spoznal, kaj je zanj dobro; rad je sanjal Kumičić o njegovi krasni bodočnosti. (Uvod str. 58.)

Pisateljska individualnost Kumičićeve se morda res najbolje prepozna na „Jelkinem Bosiljaku“. Slikani so tu njegovi rodni kraji in rodni ljudje, „slikani“, — pravim —, kajti v tej povesti o usodi lepe, skoraj prelepe Jelke, ki ljubi mladega mornarja, a se po njega izgubi utopi, se „pripoveduje“ kaj malo, slika pa se vedno, tudi tam, kjer se vrši pripovedovanje. Ljubezen do teh krajev, prepojenih s tiho poezijo in oživiljenih z gorkimi, često leta in leta pritajenimi čuvstvi, je tolika da nam postane pisatelj v svojem sicer ljubkem kramljanju včasih pregostobeseden, česar se zaveda tudi sam. (Str. 61.) Zdi se, kakor bi k nam govoril starček z mladim srcem.

Dr. Jos. Tomišek.

Vjenceslav Novak: Zapreke. „Pripoviest iz savremenoga hrvatskoga života. U Zagrebu, 1905. Izdala Matica Hrvatska. (Zab. knj. 287—289.)

„Povest“ se nazivlje spis, a smemo ga imenovati imenitneje „roman“, ne toliko po kompoziciji, ki je povsem navadna, ampak po vsebini, bogati ostrega opazovanja, gorkosrčne impulzivnosti in globokega poseganja v dušo, a zopet treznega preudarjanja; mladeniška ognjevitost bo prijala mlademu čitatelju, oprezno pretehtovanje umskih in srčnih pojavov pa zrelemu bralcu.

Da je povest vzeta iz „sodobnega hrvaškega življenja“, bi spoznali brez pisateljeve opozoritve. Da! iz življenja! Taki prizori in tako govorjenje se ne da kar na celini izmisliti, pravi pravcati človek in živa priroda mu morata biti zajemališče. Ti kmetje res orjejo, ti drvarji v šumi res puhte od znoja, njih molitve in njih kletve se res razlegajo v gozdnem svetišču in prokletišču. — In sodobno življenje valuje v tej knjigi. To življenje pa je neločljivo od socialnega vprašanja; res se z njega rešitvijo mučijo, do krvi mučijo: lesotržec, ki ga zase reši s samomorom, vrlji župnik, ki ga hočejo vsi izkoriščati, župnikova sestra, ki si pritrga vsak grižljaj, da bi le vzgojila svojo hčerko za kaj boljšega, muči se ta hčerka Elvira, ki — izprašana učiteljska kandidatinja — ne dobi mesta, a pričakuje rešitve od lesotržčevega sina, svojega ljubimca, pričakuje celo potem, ko ta sin postane župnik; muči se s tem vprašanjem in ta sin, izprva kot teoretik, ki bi rad dvignil svoj stiskani narod. A naposled rešita vprašanje kolikor toliko le Elvira in njen brat, pa negativno, s tem, da spravita vprašanje z dnevnega domačega reda: oba zapustita dom in gresta v Ameriko po „srečo“, ta edino pričakovani odgovor na socialno vprašanje. Sicer se pravi na nekem mestu (str. 161.), da je ljubezen višek narodne sreče, a v romanu samem ona ne vodi do te sreče.

Zastopniki višjih slojev ne nastopajo samostalno, le po strani pade kak žarek toliko nanje, da nam kaže njih korupcijo. Sploh je vse ozadje dokaj mrko, tužno; mukotrpnost se vidi povsod, a nihče se prav ne gane, da bi izboljšal položaj, dasi tli v vseh srcih silen gnev, ki izbruha le uničevalno, ki le podira. Znamenito: le zastopnice ženskega stanu čutijo v sebi moč in jo tudi kažejo napram zaprekam: Elvira bi bila uspešno reševala ono vprašanje, ko bi ji ne bilo na poti njeno žensko — srce. Ona namiguje, kje je iskati rešitve: v naslombi na tujo kulturo; že na

„Kranjskem, blizu štajerske meje“ (str. 78.) je videla gospodarstvo, urejeno kakor modél; kaj bo našla šele v Ameriki! Kako zaostala pa je Hrvaška!

Vsi dokazi in sklepi v romanu nas meritorno ne zadovoljijo, zanimivo razpredeni pa so vsi.

Dr. Jos. Tominšek.

Splošni pregled

Odkritje Vilharjevega spomenika v Postojni. Miroslav Vilhar je umrl leta 1871. na svojem gradu Kalcu. Pet let po njegovi smrti leta 1876. se je sestavil v Zagorju odbor, ki je pričel nabirati prispevke za Vilharjev spomenik. Nabrana vsota, ki ni zadostovala, se je naložila v hranilnici in pri tem je ostalo do našega stoletja, ko je prenovljen odbor sklenil postaviti Vilharju spomenik v središču Notranjske, v Postojni. Po mnogih pripravah in po intenzivnem nabiranju prispevkov je sedanji odbor pod načelstvom g. Jos. Lavrenčiča mogel uresničiti načrt, ki se je v ožjem obsegu bil zasnoval že pred 30 leti. Dne 12. avgusta t. l. se je ob ogromni udeležbi vršil pravi narodni praznik Notranjske: odkril se je Vilharjev spomenik.

Spomenik stoji na glavnem trgu v Postojni; ozadje mu je ljudska šola z nasadi. Osnovo zanj je napravil arhitekt Iv. Jager, sam Notranjec-Pivčan, in mu je namenoma skušal vtisniti notranjski značaj: iz piramidnega podstavka iz domačega repentaborskega kamena (ta podstavek je delo Ivana Čaharije) izvira studenec; ob izlivku se objemljeta človeški ribici, a na podstavku je bronast doprni kip Vilharjev, delo kiparja Alojzija Repiča. Na faseti piramide se sveti Vilharjevo ime in pod njim zadnji verzi iz ponarodne Vilharjeve pesmi „Na jezeru“: „Čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo“.

Slavnostno odkritje samo je opisano v naših dnevnikih (13. avgusta); mi le na kratko beležimo glavne točke. — Zbrana je bila vsa Notranjska in posebna vlaka iz Ljubljane in iz Trsta sta pripeljala okrog 1200 zunanjih gostov. Sešli so se tudi mnogobrojni sorodniki Vilharjevi; med njimi je došel iz Zagreba Miroslava Vilharja sin, skladatelj F. S. Vilhar. — Slavnostni govor pred spomenikom je imel prof. dr. Josip Tominšek, ki je izvajal te-le misli: Vilhar je pravi sin Notranjske, ki krije v sebi toliko čudovitega in tajinstvenega. Notranjec skriva — ne tako Gorenjec ali Dolenjec — v sebi zaklade in treba jih je šele odkrivati. Prvi, ki nam je razkrival prirodna čudesa Notranjske in srčne skrivnosti Notranjcev, ta je bil M. Vilhar. A-kar je odkril, to je postalo last celega naroda. Njegove pesmi so se udomačile pri vsakem ognjišču i v vasi i v mestu tako, da se je pričelo pozabljati, da so Vilharjeve in ne pristno narodne. Zdaj pa, ko se Vilharju klanja ves narod, mu moramo dati in priznati, kar je njegovega. Nato je govornik, omenivši glavne podatke iz dokaj burnega Vilharjevega življenja, slikal natančneje, kako je Vilhar, prevzemši gospodarstvo na Kalcu, rastel in rastel v narodni zavesti, kako je pesnil in pel in bodril ljudstvo z živim zgledom in z živo besedo, da je kot pesnik, skladatelj in naposled kot dramatik, pa tudi javno delujoč kot probuditelj pridobival najprej ožje kroge, potem široke mase. Omenil je govornik tudi značilne primere iz Vilharjevih del, dotaknil se je političnega njegovega delovanja (list „Naprej“) ter je sklenil s pozivom, naj ostane Notranjska zvesta, Slovenija pa hvaležna možu, ki je žrtvoval za blage namene svoje duševne in telesne sile ter svoje imetje. —

Ko je nato predsednik slavnostnega odbora (Josip Lavrenčič) izročil spomenik občini postojnski v oskrbo in sta mu odgovorila župan g. Pikel in načelnik trškega oskrbnišтва, g. Ditrich, ter je g. fil. Cividini govoril v imenu Hrvatov, [so] zapela zbrana pevška društva slavnostno kantato, ki jo je v to svrhu uglasbil F. S. Vilhar; ta je tudi raz oder izrekel zahvalo za izredno čast, ki je bila izkazana njegovemu očetu. — Popoldne je bila za posetnike dve uri odprta jama in nato se je vršila ljudska veselica.

Slavnostni odbor je izdal tudi posebno „Vilharjevo spomenico“, v kateri razpravlja dr. Jos. Tominšek podrobno o Vilharjevem življenju in delovanju, a v drugem njenem delu je ponatisnjenih nekaj Vilharjevih pesmi, ki jih je izbral in uredil A. Aškerc.

Stoletnica Matevža Hladnika. — Ni bil bogve kako sloveč pesnik Matevž Hladnik, a v svoji dobi je njegovo literarno delovanje imelo tako častno mesto, da se spodobi tudi „Zvonu“, da se spomni stoletnice njegovega rojstva. Rodil se je 30. avgusta 1806. leta v Trebčah pri Črnem vrhu. Leta 1832. je postal mašnik ter je kaplanoval par let v Devinu, a leta 1837. je dobil učiteljsko službo na nekdanji nižji realki v Idriji. Nekaj časa je bil tudi učitelj slovenščine na goriški gimnaziji. Ker pa je bil vedno bolehav, je šel v pokoj l. 1860., a umrl je 18. januarja 1865. l. v Gorici. Svoj životopis je sestavil v vezani besedi. Začetek se glasi tako:

Kranjska vas Črni verh nad Idrijo me je rodila
V sélci Trebče, čert ure od cerkvene vasi.
Leta osemnajst sto in šest me Matevža kerstila,
Klical domá se Hladník, ptujc mi Hladník veli.

Največ je dopisoval v „Novice“, pa tudi „Zgodnja Danica“ je prinesla mnogo njegovih sonetov. Za vzor pesniške dovršenosti mu je bil Koseski, kar pač priča dovolj o njegovem slogu. Tako je leta 1852. priobčil v „Novicah“ „Mojstru pevcov“ (Koseskemu), leta 1854. pa: „Ivanu Koseskimu za god“. Drugi vzor mu je bil Vodnik; v „Vodnikovem spomeniku“ sta dve njegovi pesmi. Nadalje je priobčeval svoje pesmi še v „Učiteljskem Tovarišu“, v „Glasu“ in „Bčeli“. Podpisoval se je razno: M., M. Hladnik, Bogomil, Rodoljubski, Svetogorski, Tomajski, Trebški, Balantinov itd. Boljši nego v verzih je bil v prozi. Svoje pesniške žile tudi sam ni precenjal, to je povedal v sonetu „Skerjančik“:

„Ne merim s pesnikov se velikani;
Skerjančik majhin je, al' — živo poje!
Slave naj drugi unajne vam lepote;
Kar pojem jest, slovelo bo jedrote —
Vse živo, krepko, vse izvirno moje.“

Z Vodnikom se je sam rad primerjal, češ, oba Kranjca, duhovnika, šolnika, oba jezike učila, oba preganjana in na stare dni pomanjkanje trpela. Zložil si je tudi po Vodnikovem zgledu spomin:

„Po men' ne bode hčere, sina,
Al' svest sem si na vek spomina;
Zastonj se pevc ne vbivam:
Non moriar, sed vivam!“

Hladnik je bil velik čudak, ki se je jezil na vsako novotarijo v pisavi ter zložil za take pisatelje celo vrsto epigramov. Iz tega vzroka je pretrgal pozneje vse vezi z „Novicami“ in „Danico“.

Njegova precej obširna literarna zapuščina se hrani v nadškofijskem semenišču v Gorici. — Nagrobno si je zložil sledečo:

„Počivam tu Matevž Hladnik,
Duhoven, pesnik, šolsk učnik;
Vasica Černi verh rodila,
Me v grob Gorica položila.“

B.

Stoletnico rojstva in petdesetletnico smrti Jovana Sterije Popovića bodo slavili Srbi v Vršču dne 21. in 22. septembra t. l. Popović je bil oče srbske drame, eden največjih srbskih pesnikov in pisateljev; njegova dela žive še danes v književnosti in na pozornici. On je tudi osnoval najznatnejše prosvetne zavode srbske, kakor „Srbsko učeno društvo“, „Srbsko akademijo nauk“ in kralj. srbsko narodno gledališče v Belgradu. Srbska pravoslavna cerkveno-šolska občina v Vršču pozivlje tudi Slovence, naj se zbero okoli Popovićevega groba in ga obeležijo z vidnim znakom ljubavi in zahvalnosti, dostojnim spomenikom, ki bo potomcem kazal slavo pesnikovo in kulturno zavest srbskega naroda. — Kdor se hoče slavja udeležiti, naj naznani to najdalje do 7. septembra predsedniku pripravljalnega odbora, g. dr. Marku Rančinu v Vršču (Vršac), da mu priskrbe stanovanje.

Tudi mi kličemo: slava spominu velikega Popovića!

Pristopajmo k „Matici Hrvatski!“ Sredi političnih kriz sta stopili „Matica Slovenska“ in „Matica Hrvatska“ v ožjo zvezo, da bi očuvali dedino naših preporoditeljev in ovarovali tisočletno našo zajednico. Vsled tega dobiva „Mat. Slov.“ po Hrvatskem nove poverjenike in več članov, nego jih je imela doslej. Število slovenskih članov „Matice Hrvatske“, ki je zadnja leta močno padalo radi naše brezbriznosti, pa mora tudi zopet rasti, da naš idealizem ne ostane na papirju. Članarina „Matice Hrvatske“ je 3 K, a knjig dobimo 9, reci: devet, leposlovnih in poučnih. Med njimi bode letos kot nekaj posebnega: „Kolo hrv. umetnikov“, zbornik v velikem formatu z reprodukcijami 50 del hrvatskih slikarjev in kiparjev, prava salonska knjiga. Drugi velik zbornik je „Hrv. Kolo“, kjer bode poleg povesti in črtic tudi par razprav o Slovencih v slovenskem jeziku. Končno pa je zlasti poudariti „Antologijo (Cvetje) slovenskega pesništva“ od Vodnika do najnovejše dobe. Priredi jo prof. dr. Ilešič. Doslej nismo imeli Slovenci take antologije. Že radi te antologije mora pristopiti k „Matici Hrv.“ vsak Slovenec, ki mu je mar naše književnosti. Sploh bo odslej „Matica Hrv.“ izdajala tudi po eno slovensko knjigo. — Vsak novi slovenski član „Matice Hrvatske“ dobi hrvatsko-slovenski slovarček navrh.

Natječajne nagrade „Matice Hrvatske“. Uprava „Matice Hrvatske“ razpisala je za god. 1906. pet natječaja za književne nagrade, i to: iz zaklade I. N. grofa Draškovića (K 2000—), zatim iz svoje imovine pod imenom zaklada: Dušana Kotura (K 900—), — Adolfa Veber-Tkalčevića (K 900—), Terezije pl. Tomašić (K 50—) i Aleksandra pl. Vuščića (K 2000—), pa upozorujući na to hrvatske književnike javlja, da će poitanke tiskane uvjete natjecanja na zahtjev poslati svakomu, tko ih zatraži. (Glej razpis na ovoju!) *Uprava „Matice Hrvatske“.*

Razstava v Sofiji. Udeležba slovenskih slikarjev na II. jugoslovanski razstavi v Sofiji je vsekakor častna. Odposlali so okoli 80 slik in risb, in sicer so razstavili svoja dela: Ferdo Vesel, R. Jakopič, M. Jama, M. Strnen, M. Klein, Iv. Grohar, Saša Šantel, Jeti Šantlova, A. Gvaiz, Iv. Marčič, P. Žmitek, Iv. Vavpotič, Srečko Mogolič, Iv. Sever, Maks Klodič pl. Sabladoski in A. Berthold.